

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Ivana Zahradníčková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav germánských studií

Katedra skandinavistiky

Ivana Zahradníčková

SYNTAKTISK OG LEKSIKALSK NEGASJON
I NORSK OG TYSK

SYNTACTICAL AND LEXICAL NEGATION IN
NORWEGIAN AND GERMAN

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.

Praha 2011

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce, PhDr. Petře Štajnerové Ph.D. za cenné připomínky a rady, které přispěly ke vzniku této diplomové práce, a za její jazykovou korekturu.

Dále bych chtěla poděkovat svým nejbližším za psychickou podporu v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Podpis:

Abstrakt

Tato diplomová práce je věnována tématu větných a lexikálních záporů v německém a norském jazyce. V teoretické části práce je popsán způsob tvoření a používání záporů v obou jazycích. V jednotlivých kapitolách o lexikálních záporech (záporných afixech) jsou popsány jejich významy a možnosti použití. V praktické části diplomové práce byla provedena analýza toho, jaké záporné se používají nejčastěji a jak se překládají z němčiny do norštiny a naopak. Za tímto účelem byl vytvořen textový korpus vycházející z několika beletristických knih v norském a německém jazyce a jejich překladů, který se nachází v příloze.

Klíčová slova: větný a lexikální zápor, německé a norské negativní prefixy a sufixy, domácí a cizí prefixy

Abstract

The thesis is devoted to the subject of syntactical and lexical negation in German and Norwegian language. In the theoretical part of the thesis, the way of creation and application of the negations in both languages is described. In the following chapters, meanings of lexical negations (negative affixes) and possibilities of their application are depicted. In the practical part of the thesis an analysis was conducted, covering the ways of negations which are used most frequently and also the ways they are translated from German to Norwegian and vice versa. For this reason, a text corpus based on several belletristic books in German and Norwegian and their translations was created. The corpus may be found in the attachment.

Key words: syntactical and lexical negation, German and Norwegian negative prefixes and suffixes, home and foreign prefixes

Innhold

1. Innledning	8
1.1 Hva er negasjon?	9
1.2 Negasjon i filosofi	9
1.3 Negasjon i grammatikk og lingvistikk	12
2. Syntaktisk negasjon	14
2.1 Syntaktisk negasjon i tysk	15
2.2 Syntaktisk negasjon i norsk.....	20
3. Leksikalsk negasjon	24
3.1 Sammenhengende begreper	24
3.2 Tyske og norske negative affikser.....	25
3.2.1 Hjemlige prefikser	26
3.2.1.1 Det tyske prefikset <i>un-</i>	26
3.2.1.2 Det norske prefikset <i>u-</i>	28
3.2.1.2.1 Det norske prefikset <i>u-</i> i korpuset	31
3.2.1.3 Det tyske prefikset <i>miss-</i>	32
3.2.1.4 Det norske prefikset <i>mis-</i>	33
3.2.1.4.1 Det norske prefikset <i>mis-</i> i korpuset.....	34
3.2.1.5 Det tyske prefikset <i>nicht-</i>	35
3.2.1.6 Det norske prefikset <i>ikke-</i>	37
3.2.1.6.1 Det norske prefikset <i>ikke-</i> i korpuset.....	39
3.2.1.7 Det norske prefikset <i>van-</i>	41
3.2.1.7.1 Det norske prefikset <i>van-</i> i korpuset.....	42
3.2.2 Fremmede prefikser	42

3.2.2.1	Det tyske prefikset <i>non-</i>	43
3.2.2.2	Det norske prefikset <i>non-</i>	45
3.2.2.2.1	Det norske prefikset <i>non-</i> i korpuset	45
3.2.2.2.2	Sammenligning av prefikset <i>non-</i> i tysk og norsk.....	46
3.2.2.3	Andre fremmede negative prefikser	49
3.2.2.3.1	Prefikset <i>a-</i> (<i>an-</i> , <i>ar-</i>).....	49
3.2.2.3.2	Prefikset <i>ant-/anti-</i>	50
3.2.2.3.3	Prefikset <i>in-</i> (<i>il-</i> , <i>im-</i> , <i>ir-</i>).....	51
3.2.2.3.4	Prefikset <i>de(s)-</i>	53
3.2.2.3.5	Prefikset <i>dis-</i>	54
3.3	Norske og tyske negative suffikser	55
3.3.1	De tyske suffiksene <i>-los</i> og <i>-frei</i>	55
3.3.2	De norske suffiksene <i>-løs</i> og <i>-fri</i>	58
3.3.2.1	Suffiksene <i>-løs</i> og <i>-fri</i> i korpuset.....	58
3.3.3	De tyske suffiksene <i>-arm</i> og <i>-leer</i> i korpuset	61
3.3.4	De norske suffiksene <i>-fattig</i> og <i>-tom</i> i korpuset	61
4.	Analyse.....	63
4.1	Resultater.....	64
4.1.1	Setningsnegasjon	64
4.1.2	Leksikalsk negasjon.....	65
4.1.3	Utvalgte eksempler	71
5.	Konklusjon	73

1. Innledning

Som hovedtema til masteroppgaven min har jeg valgt et grammatisk fenomen, nemlig negasjon. Jeg vil beskjeftige meg med negasjon i det norske og i det tyske språket. Disse to språkene hører til samme språkgruppe, de er begge germanske språk. Det betyr at de har mange felles trekk når det gjelder både det grammatiske systemet og ordforrådet. Jeg vil redegjøre for hva som negasjon er og hvilke typer negasjon som finnes. Jeg vil beskrive hvordan man lager negasjon i norsk og tysk, og lete etter forskjeller og felles trekk når det gjelder negasjon i disse to språkene.

I motsetning til det norske språket som hadde vært fortrent av dansk i mange år, har det i tysk vært veldig lang tradisjon når det gjelder forskning i språk og litteratur. Mens man i Norge først og fremst måtte kjempe for at norsk kunne fungere som et skriftspråk, hadde man i tysktalende land gode betingelser til språkforskning. Resultatet er at det finnes mange tyske grammatikker, bøker om forskjellige grammatiske fenomener i det tyske språket eller artikler i vitenskapelige tidsskrifter. Det gjelder ikke norsk. Jeg har hatt mulighet til å forvise meg om det, da jeg letet etter materialer om norsk og tysk negasjon. Det finnes ikke noe stort arbeid om negasjon i det norske språket. (Jeg fant bare to masteroppgaver som gjaldt norsk negasjon, men de beskriver ikke negasjon i norsk. Hovedtemaet i disse to masteroppgavene er hvordan utlendinger lærer negasjon i norsk og hvilke tilfeller de gjør feil i.) På grunn av dette har jeg bestemt meg for å gå ut først og fremst fra tyske kilder når det gjelder den teoretiske delen om negasjon generelt og om negasjon i tysk. Jeg skal beskrive negasjon i tysk ved hjelp av tyske grammatikker og andre vitenskapelige bøker og etterpå vil jeg sammenlikne dette med norsk på egen hånd. Når det gjelder norsk, skal jeg først og fremst benytte *Norsk referansegrammatikk* som kilde. En annen viktig kilde blir det norske Oslo-korpuset¹ og det tyske IDS Mannheim-korpuset².

¹ Korpuset består av 18,3 millioner ord som Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo hadde tilgjengelig per januar 1999. Korpuset omfatter tre genrer: skjønnlitteratur (1,7 mill. ord), avis/ukeblad (9,6 mill. ord) og sakprosa (6,9 mill. ord).

Jeg vil også gjennomføre en analyse over hvordan man oversetter setningsnegasjon fra norsk til tysk og hvordan man oversetter negative prefikser og suffikser fra norsk til tysk og omvendt. Ved siden av dette vil jeg analysere frekvens av de enkelte prefiksene og suffiksene i norsk og tysk.

1.1 Hva er negasjon?

Vi skal først forklare begrepet negasjon. Helbig beskriver negasjon i innledningen til sin bok *Die Negation* (1973: 5) som følger: ”Die Negation gehört zu denjenigen sprachlichen Erscheinungen, die in jeden Sprachlehrgang mit kommunikativer Zielsetzung aufgenommen werden müssen, da sich in einem Gespräch die Verständigung durch Fragen, Aufforderungen, Mitteilungen usw. vollzieht, die in affirmativer (bejahender) oder negativer (verneinender) Form abgefasst werden.” Det betyr at negasjon hører til viktige fenomener i grammatikk som man må lære først når man vil føre en fullverdig dialog eller forstå en fremmedspråklig tekst. Negasjon hører også til de fenomenene som finnes i alle språk i verden.

Det er mange vitenskapelige områder som siden oldtiden er interesserte i begrepet negasjon, men filosofi er kanskje det eldste området som har beskjeftiget seg med dette begrepet.

1.2 Negasjon i filosofi

Wolfgang Heinemann sammenfatter i innledningen til sin bok *Negation und Negierung* (1983: 11): ”Omnis determinatio est negatio. Diese berühmte These Spinozas macht die außerordentliche Spannweite des Negationsbegriffs aus philosophischer, aber auch

² IDS Mannheim-korpuset består av nesten 2 milliarder ord i forskjellige typer tekster, f.eks. avis, fagteskter eller skjønnlitteratur.

aus linguistischer Sicht deutlich. Wenn jede Determinierung zugleich die Negation eines Komplexes des jeweils Nichtdeterminierten in sich einschließt, dann ist Negation als Wesenelement der objektiven Realität, als 'Moment des Zusammenhangs' und der Entwicklung in der Natur, der Gesellschaft und im Denken zu begreifen." Det betyr at enhver bestemmelse er negasjon eller at noe er det det er, ved ikke å være det andre (som det ikke er).

Ifølge Qian (1987: 12 f.) var det allerede Platon og Aristoteles som behandlet begrepet negasjon. Aristoteles betraktet negasjon i sammenheng med dommen (das Urteil) og i sammenheng med begrepet (der Begriff), det betyr at han skiller mellom "den negative dommen" (das negative Urteil) og "det negative begrepet" (der negative Begriff). Fra denne tida siden ble disse to problemene stadig undersøkt.

I tiden etter Kant konsentrerte seg diskusjonen om negasjon først og fremst på forholdet mellom den bekreftende dommen og den nektende dommen. Det aller viktigste er spørsmålet, om begge typer dommer er likeverdige eller om den bekreftende dommen er mer grunnleggende enn den nektende dommen. Mange filosofer (f.eks. Trendelenburg) mener at dommen var opprinnelig affirmasjon (Bejahung). Sigwart sier f.eks. at nektelse har en mening bare når den har en affirmasjon overfor seg. Det betyr at mange filosofer mener at "im negativen Urteil ein bejahendes Urteil zurückgewiesen werde." (Qian 1987: 12) Disse filosofene representerer oppfatningen at hver nektende dom har som forutsetning en positiv dom og det betyr at disse to dommene ikke kan være likeverdige. Sigwart påstår at nektelse og affirmasjon (Bejahung) ikke er to av hverandre uavhengige former av en dom. "Denn das verneinende Urteil setzt für seine Entstehung den Versuch oder wenigstens den Gedanken einer Bejahung voraus" (Qian 1987: 13). Windelband mener at "das negative Urteil nur den Sinn habe, den Versuch oder die Möglichkeit des Entsprechenden positiven abzuweisen."(Qian 1987: 13)

Hvis vi sammenfatter den filosofiske diskusjonen om negasjon, finnes det følgende fire typer negasjon:

- a) En negativ dom som er nektelse av et utsagn i motsetning til dets påstand eller affirmasjon. I dette tilfellet har negasjon sin egen illokusjonær rolle.
- b) Utsagnslogisk (kontradiktorisk) negasjon som betyr at et utsagn 'p' blir laget ved hjelp av partikkelen *ikke (nicht)*, dvs. en negator (\neg p). Ifølge Qian (1987: 15) definerer Frege negasjon ved hjelp av følgende tabell.:

p	\neg p
wahr	falsch
falsch	wahr

- c) "Negative Kopula: Hier wird das Wort 'nicht' dazu verwendet, ein Begriffswort 'p' abzusprechen, in Sätzen der Form 'X ist nicht p', 'X ist nicht Student.'"(Qian 1987: 15)
- d) Negative begreper: Begreper som opptrer språklig i form "ikke-p", f.eks. ikke-grønn.

Thomas Aquinas skiller mellom to typer negasjon: enkel negasjon (negation simplex) og negasjon innen et område (negation genere). "Die einfache Negation negiert auf 'absolute Weise' und besagt nur Abwesenheit von etwas und weiter nichts. Sie entfernt, ohne dass Negationssubjekt zu determinieren. Die Bereichsnegation verneint aber nicht absolut, sondern nur innerhalb der Grenze eines Bereichs" (Qian 1987: 16). Negasjon innen et område er privasjon. Den gjelder ikke bare å være og å ikke være, fordi den bestemmer negasjonssubjektet. For Thomas Aquinas betyr det at "Alles Gedachte ist ein Seiendes und ein 'irgendwie was.' Aber nicht alles Gedachte ist auf die Weise des sachlich-natürlichen Seins seiend, wohl aber ist es seiend auf die Weise des denkerischen Seins. Das Nichts kann gar kein sachliches Sein sein, und dass wir denken, ist nicht der Hinweis für dessen denkerische Existenz."(Qian 1987: 16)

Ifølge Kant har realitet primær posisjon, og negasjon har gjemt posisjon. I *Kritikk av den rene fornuft* forsøker Kant å forklare forskjellige former av Ingenting og han nevner

”nihil privativum”, ”nihil negativum” og ”ens rationis” (tomt begrep uten emne). Ifølge ham hører begrepet negasjon til kategori av kvalitet. Det er tre typer kvalitet av en dom – affirmativ, nektende og uendelig dom.

I logikken er negasjon en operasjon som er benyttet til dannelse av en kompleks utsagn dens sannhetsverdi er en motsetning til vedrørende utsagn. Negasjon er et begrep også i psykologi, sosiologi, litteraturvitenskap eller pedagogikk.

1.3 Negasjon i grammatikk og lingvistikk

Nesten alle tyske grammatikker har et eget kapittel som handler om negasjon. Jeg skal konsentrere meg om Helbig og Buschas grammatikk.

Ifølge Helbig og Buschas grammatikk (2007: 544 f.) er negasjon i naturlige språk og logisk negasjon (som snur sannheten av et utsagn) ikke identiske. Den er heller ikke identisk med negasjon som en kommunikativ handling. ”Als kommunikative Handlung ist die Negation eine Stellungnahme des Sprechers zu einem sprachlichen (oder nicht-sprachlichen) Antecedens; es wird etwas ’in Abrede gestellt’, sei es in der Art einer Zurückweisung, eines Bestreitens, eines Ausnehmens oder eines Absprechens.” Kommunikativ negasjon kan gjennomføres ved hjelp av spesifikke språkmiddel eller ved hjelp av nonverbale middel (f.eks. risting på hodet). Den kan også gjennomføres ved hjelp av ikke-spesifikke middel (uten noen negasjonsord), f.eks.:

A: Kommer du på besøk til meg i morgen?

B: Jeg må jobbe lenge i morgen.

Til de språklige middel som uttrykker negasjon, hører ifølge Helbig og Buschas grammatikk følgende:

a) negasjonsord (Negationswörter im engeren Sinne) – f.eks. *nicht*, *kein*, *ikke*, *aldri* osv.

F.eks. *Er hat keinen Hund. Er ist nicht klug. Er geht nie ins Kino.*

- b) noen subjunksjoner – f.eks. *ohne dass, als dass, uten å*

F.eks. *Er kommt, ohne dass er grüßt/ohne zu grüßen. Er arbeitet, anstatt dass er schläft/anstatt zu schlafen. Das Wetter war zu heiß, als dass man hätte arbeiten können.*

- c) leksikalsk negasjon – prefikser og suffikser

F.eks. *missfallen, unsicher, hilflos*

- d) noen antonymer (*kurz – lang, dick – dünn*)

- e) bestemte verb – f.eks. *verneinen, in Abrede stellen, bestreiten*

F.eks. *Er bestreitet, sie im Theater gesehen zu haben. Er verneint es, in der Stadt gewesen zu sein.*

- f) konjunktiv plusquamperfekt i irrealer vilkårs- og ønskesetninger

F.eks. *Wenn das Wetter schön gewesen wäre, wären wir spazieren gegangen. Wenn der Brief doch heute gekommen wäre!*

Ifølge Klosa (1996: 49) finnes det også noen fraseologismer som har eksplisitt negativ betydning, f.eks. *kein großes Licht sein* = å være ikke klok, *jmdm. nicht das Wasser reichen können* = å være ikke så god som noen annen, *auf jmdn./etw. nicht kommen lassen* = å akseptere ikke noe, *weder Fisch noch Fleisch sein* = å være ikke entydig.

Det er også noen fraseologismer med implisitt negativ betydning, f.eks. *den Henker nach etw. fragen* = å spørre ikke om noe, *Knöpfe auf den Augen haben* = å se ikke noe.

Vi kan dele negasjon i to typer – setningsnegasjon og negasjon av bare ett eller flere setningsledd. For det første kan en hel setning ha negativ betydning, dvs. det finite verbet nektes. For det andre kan bare ett eller flere setningsledd nektes.

For det tredje kan ett ord inneholde negasjon (f.eks. negativt prefiks), og i dette tilfellet snakker man om leksikalsk negasjon.

I neste to kapitler vil jeg beskrive setningsnegasjon i tysk og i norsk.

2. Syntaktisk negasjon

I motsetning til leksikalsk negasjon lages syntaktisk negasjon innen en setning. Både i norsk og tysk setter man et negasjonsord inn i en setning og slik nekter man sannhetsverdi til finittverbet, henholdsvis hele setningen. Man har flere muligheter hvor man kan plassere negasjonsordet, og det gjelder visse regler i norsk og i tysk.

2.1 Syntaktisk negasjon i tysk

Det finnes mange negasjonsord i tysk. I Helbig og Buschas grammatikk (2007: 548 f.) nevnes følgende negasjonsord i tysk: *nicht, nichts, nie, niemals, niemand, nimmer, nirgends, nirgendwo, keiner, kein, nirgendwohin, nirgendwoher, keinesfalls, keineswegs, keinerlei, nein, weder – noch*

I tysk er det mange muligheter på hvor i setningen man kan sette et negasjonsord. Det er viktig å skille mellom negasjon av hele setningen og negasjon av ett eller flere setningsledd (Satz- und Sondernegation). I noen tilfeller står negasjonsordet på samme plass i setningen både når det gjelder setningsnegasjon og negasjon av bare ett setningsledd, men i andre tilfeller er plassering av negasjonsordet avgjørende. Jeg skal vise dette på det mest brukte negasjonsordet i tysk, negasjonsadverbet *nicht*. I Helbig og Buschas grammatikk nevnes det følgende regler for plassering av negasjonsadverbet *nicht*:

Når det gjelder negasjon av ett eller flere setningsledd, står negasjonsordet *nicht* umiddelbart før det negerte setningsleddet. Det kan være et ord eller et setningsledd, men aldri det finite verbet (negering av det finite verbet ville automatisk bli negasjon av hele setningen).

F.eks. *Er ist nicht aus-, sondern umgestiegen. Er fährt nicht mit der Straßenbahn, sondern mit dem Bus. Der Student hat nicht gut, sondern ausgezeichnet gearbeitet.*

Negasjonsordet *nicht* må ikke stå umiddelbart før det negerte setningsleddet når det gjelder negasjon av bare ett setningsledd, det negerte setningsleddet kan bare være sterkt betont.

F.eks. *Heute ist der Sohn nicht gekommen.* (bare ett setningsledd) *Heute ist der Sohn nicht gekommen.* (setningsnegasjon)

Negasjonsordet kan også stå i såkalt kontraststilling.

F.eks. *Fleißig arbeitet der Schüler nicht.* *Fleißig hat der Schüler nicht gearbeitet.*

Noen ganger kan negasjonsordet stå før den infinitte delen av predikatet og det er også negasjon av bare ett setningsledd.

F.eks. *Er hat das Buch in den Schrank nicht gestellt, sondern gelegt.* *Er hat das Buch nicht in den Schrank gestellt, sondern gelegt.*

Når det gjelder setningsnegasjon, vil negasjonsordet *nicht* stå nærmest mulig til slutten av setningen. I tysk er det vanlig at ord som hører semantisk sammen, står i setningen langt fra hverandre.

F.eks. *Er besuchte seinen alten Freund trotz der engen Bindungen nicht.*

Når setningen inneholder en infinitt predikatdel (infinitiv eller partisipp) eller en del av et sammensatt verb, må den stå på slutten av setningen, og negasjonsordet *nicht* må stå umiddelbart før den.

F.eks. *Er wird morgen nicht abreisen.* *Er ist gestern nicht abgereist.* *Er reist heute nicht ab.*

Predikativ skal stå på slutten av setningen også, negasjonsordet skal stå før det. Når predikativet er et substantiv eller adjektiv, er dette obligatorisk. Dette kan være både setningsnegasjon og negasjon av bare ett setningsledd.

F.eks. *Er wird nicht Rechtsanwalt.* – **Er wird Rechtsanwalt nicht. Er wird nicht krank.* – **Er wird krank nicht.*

Når predikativet er et adverb, er dette fakultativt.

F.eks. *Er ist nicht dort.* (setningsnegasjon eller negasjon av et setningsledd) *Er ist dort nicht.* (bare setningsnegasjon)

Negasjonsordet *nicht* står før et adjektivadverb som er benyttet som adverbial (som negasjon av ett setningsledd). I motsetning til dette kan negasjonsordet stå før eller etter et opprinnelig adverb.

F.eks. *Der Schüler arbeitet nicht fleißig.* – **Der Schüler arbeitet fleißig nicht.* *Der Schüler arbeitet nicht dort.* – *Der Schüler arbeitet dort nicht.*

Det er også andre ledd som skal stå på slutten av setningen (de som står semantisk nær til det finitte verbet). I disse tilfellene skal negasjonsordet stå nest sist i setningen.

F.eks. Objektpredikativ: *Sie nennt ihn nicht fleißig.* Leksikalsk predikatsdel: *Sie fährt nicht Auto.* Nominal del av "Funktionsverbgefüge": *Es bringt das Stück nicht zur Aufführung.* *Sie nahm nicht Rücksicht auf ihre Kinder.* Setningsledd som er forbundet med verb pga. valens: *Er legt das Buch nicht auf den Tisch.* – **Er legt das Buch auf den Tisch nicht.* *Er wohnt nicht in Berlin.* – **Er wohnt in Berlin nicht.*

I disse tilfellene kan man ikke skille mellom setningsnegasjon og negasjon av ett setningsledd.

Negasjonsordet står som regel etter rent kasusobjekt.

F.eks. *Er findet das Buch nicht.*

Når objektet er veldig langt, er det mulig å sette det før negasjonsordet.

F.eks. *Er berücksichtigte den psychischen Zustand des Kranken nicht.* *Er berücksichtigte nicht den psychischen Zustand des Kranken.*

I dette tilfellet faller setningsnegasjon sammen med negasjon av ett setningsledd.

Negasjonsordet *nicht* står obligatorisk før en akkusativ, når den ikke er et objekt som kan lage passiv (passivfähiges Objekt).

F.eks. *Er spielt nicht Klavier.* – **Er spielt Klavier nicht.* *Er fährt nicht Auto.* – **Er fährt Auto nicht.* *Er nahm nicht Abschied.* – **Er nahm Abschied nicht.* MEN *Er nahm das Geld nicht.*

Negasjonsordet *nicht* kan stå både før og etter et preposisjonalt objekt.

F.eks. *Er zweifelt nicht an seinem Vorhaben.* – *Er zweifelt an seinem Vorhaben nicht.*
Er erinnert sich nicht an mich. – *Er erinnert sich an mich nicht.*

Negasjonsordet *nicht* kan stå før eller etter en stedsangivelse. Det er ikke viktig om den er representert med en preposisjon eller et adverb.

F.eks. *Ich traf ihn im Café (dort) nicht.* *Ich traf ihn nicht im Café (dort).* Som negasjon av et setningsledd må man bruke bare: *Ich traf ihn nicht im Café, sondern auf der Straße.*

Negasjonsordet *nicht* står før eller etter kausalangivelser når de er representert med preposisjoner. Når negasjonsordet står før kausalangivelser, gjelder det både setningsnegasjon og negasjon av ett setningsledd. Når kausalangivelse er et adverb, står negasjonsordet etter den.

F.eks. *Er erschien wegen des Essens nicht.* (setningsnegasjon) *Er erschien nicht wegen des Essens.* (setningsnegasjon eller negasjon av ett setningsledd) *Er erschien deshalb nicht.* (setningsnegasjon) **Er erschien nicht deshalb.* *Er erschien nicht deshalb, sondern...* (negasjon av ett setningsledd)

Dette gjelder ikke i hoved- eller leddsetninger med verb i perfektum.

F.eks. *Wir wissen, dass er wegen des Essens nicht erschienen ist.* (setningsnegasjon)
Wir wissen, dass er nicht wegen des Essens erschienen ist. (negasjon av ett setningsledd) *Er*

ist wegen des Essens nicht erschienen. (setningsnegasjon) *Er ist nicht wegen des Essens erschienen.* (negasjon av ett setningsledd)

Negasjonsordet *nicht* kan stå både før og etter en tidsangivelse som er laget ved hjelp av en preposisjon.

F.eks. *Er besucht mich am Abend nicht.* (setningsnegasjon) *Er besucht mich nicht am Abend.* (setningsnegasjon eller negasjon av ett setningsledd)

Når tidsangivelsen er et nomen i akkusativ, står negasjonsordet *nicht* etter det.

F.eks. *Der Autobus fährt nicht zwei Tage.* (negasjon av ett setningsledd) *Der Autobus fährt zwei Tage nicht.* (setningsnegasjon)

Når tidsangivelsen er et adverb, skiller man mellom to tilfeller. Negasjonsordet *nicht* står etter disse tidsangivelsene, når de er uavhengig av synspunktet til den som snakker (f.eks. *heute, morgen, gestern, oft, lange* osv.)

F.eks. *Er besuchte uns gestern nicht.* (setningsnegasjon)

Når negasjonsordet står etter disse tidsangivelsene, gjelder det alltid negasjon av ett setningsledd.

F.eks. *Er besuchte uns nicht gestern, sondern vorgestern.*

Negasjonsordet *nicht* står før tidsangivelser som er avhengig av synspunktet til den som snakker (f.eks. *gleich, bald, spät, zeitig* osv.) og som ikke kan være forbundet med noen durative verb (f.eks. *Er blieb gestern*. Men: **Er blieb spät.*)

F.eks. *Er besucht uns nicht bald.* – **Er besucht uns bald nicht.*

Dette er bare negasjon av ett setningsledd.

Negasjonsordet *nicht* står før modalangivelser. Det er ikke viktig om de er en preposisjonell gruppe eller et modaladverb.

F.eks. *Er las nicht mit guter Aussprache.* – **Er las mit guter Aussprache nicht.* *Er las nicht richtig.* – **Er las richtig nicht.* Dette er bare negasjon av ett setningsledd også (han kunne vel lese, men ikke med god uttale).

Negasjonsordet *nicht* står obligatorisk etter modalord (i motsetning til modaladverb).

F.eks. *Er besucht uns vermutlich nicht.* – **Er besucht uns nicht vermutlich.*

Reglene som ble nevnt ovenfor, gjelder for leddsetninger også. Den eneste forskjellen er at det finite verbet i innledede leddsetninger må stå på slutten av setningen, og negasjonsordet *nicht* må flyttes en plass fremover. F.eks.:

...dass er nicht arbeitet.

...dass er nicht Betriebswirt wird.

...dass er den Freund nicht sieht.

...dass er nicht an uns denkt.

...dass er das Buch nicht auf den Tisch legt.

...dass er uns nicht gern besucht.

...dass er uns vermutlich nicht besucht.

2.2 Syntaktisk negasjon i norsk

I norsk lager man en setning med negativ betydning ved hjelp av negasjonsord. Det finnes følgende negasjonsord i norsk: *ikke, aldri, neppe, nei, ingen (intet), ingenting, verken – eller.*

Når man lager en negativ setning i norsk, setter man et negasjonsord inn i vedrørende positiv setning. Det er følgende regler for plassering av negasjonsord i setningen:

Ifølge *Norsk referansegrammatikk* (1997:819) er det nektingsadverbene *ikke, aldri* og *på ingen måte* som kan endre verdien av setningsinnholdet (proposisjonen). Disse adverbene står vanligvis i midtfeltet, dvs. mellom det finite verbet og (plassen til) det infinite verbet

i hovedsetninger, eller foran verbet i leddsetninger, men de kan i noen tilfeller stå i forfeltet i setningen, dvs. før det finitte verbet.

F.eks. *Jorda er ikke flat. Jeg skal aldri gjøre det mer. Du har på ingen måte overtydd meg. Aldri har jeg sett dette.*

Adverbet *ikke* kan nekte både hele setningen eller bare noe setningsledd.

F.eks. *Ikke alle er like fine. Jeg skal gjøre det, ikke fordi jeg har lyst, men fordi jeg synes jeg bør. Han fikk en ikke liten slump penger.*

Når *ikke* står i midtfeltet, er det vanskelig å skille mellom setningsnegasjon og negasjon av ett setningsledd (adverbet kan nekte enten hele setningen eller predikatet).

F.eks. *Jeg skal ikke gjøre det. Jorda er ikke flat. Dette leddet kan ikke flyttes til forfeltet.*

Hvis *ikke* og adverbialet står i forfeltet, kan det også ha hele setningen som bindingsområde (nekte hele setningen). En tilsvarende setning med *ikke* i midtfeltet og resten av adverbialet i slutfeltet ville ha derfor nøyaktig samme betydning.

F.eks. *Ikke en dag mer orker jeg å være her. Jeg orker ikke å være her en dag mer.*

Når et tallord står i samme setning med nektingsadverbet *ikke*, blir tallordet ikke i negasjonens bindingsområde. Dette gjelder først og fremst når tallordet er forbundet med subjektet. Andre setningsledd ville være normalt i negasjonens bindingsområde.

F.eks. *To biler var ikke ødelagte (men alle de andre). De ødela ikke to biler (men tre).*

Når negasjonen *ikke* står i midtfeltet sammen med andre setningsadverbialer, kommer den sist.

F.eks. *Jeg kan dessverre ikke hjelpe deg. Du har vel for guds skyld ikke sagt noe. Dette vil nok antakelig ikke føre fram.*

Negasjonsord som *ingen*, *intet* eller *ingenting* står som objekt i en setning. De står vanligvis i midtfeltet.

F.eks. *Jeg har ingenting sett. De har intet lært og intet hørt.*

Men slike setninger er stilistisk markerte. I umarkerte setninger som inneholder en infinitt verbdel, blir *ingenting* og *ingen* erstattet med *ikke + noen* og *ikke + noe*. I disse tilfellene står *ikke* på sin vanlige plass i midtfeltet, og objektet blir flyttet til slutfeltet.

F.eks. *Jeg har ikke sett noen ting. Han har ikke lært noe.*

Når setningen ikke inneholder en infinitt verbdel er det helt vanlig med *ingenting* som objekt.

F.eks. *Han sier ingenting.*

Et potensielt subjekt kan også stå i midtfeltet, når det inneholder negasjon, men vanligere er det også med *ikke + noe(n)*.

F.eks. *Det har ingenting vært mellom oss. Det har ingen prest vært her. Det har ikke vært noe mellom oss. Det har ikke vært noen prest her.*

Når *ikke + noe* ville komme i kontakt, er det vanlig med *ingenting* og *ingen*.

F.eks. *Det var ingenting. Det kom ingen.*

Når et preposisjonsobjekt eller annen preposisjonsfrase står i en setning, må det være *ikke + noen* i setningen.

F.eks. **Hun har ingen lengtet etter. Hun lengtet ikke etter noen. *Han så ingenting på. Han så ikke på noe.*

Objekt og potensielt subjekt som inneholder nektelse, kan heller ikke stå etter adverbialpartikkel. De kan stå før partikkelen, men det er vanligere med *ikke + noe*.

F.eks. *Hun skrev ned ingenting. Hun skrev ikke ned noe. Hun skrev ingenting ned.
*Det kom fram ingen. Det kom ikke fram noen. Det kom ingen fram.

3. Leksikalsk negasjon

I motsetning til syntaktisk negasjon som man lager innen en setning, i det man setter et negasjonsord inn i en setning, lages leksikalsk negasjon innen et ord ved hjelp av prefikser eller suffikser. Disse prefiksene og suffiksene kan enten være hjemlige (arveprefikser) eller fremmede. I dette kapitlet vil jeg beskrive tyske og norske negative prefikser og suffikser, både de hjemlige og de fremmede.

3.1 Sammenhengende begreper

Klosa (1996) nevner noen begreper som stammer fra filosofi og logikk. Et viktig begrep er utsagnslogisk negasjon (aussagenlogische Negation) som er i nær forbindelse med termene kontrær og kontradiktorisk motsetning. Det betyr at ord med et negativt affiks står i opposisjon (Gegensatz) til ord uten negasjon. Denne opposisjonen kan være kontrær eller kontradiktorisk. Overbegrepet til kontradiktorisk og kontrær er antonym.

Kontradiktorisk er definert som motsigende, ikke forenlig og det stikk motsatte: Hvis noen er *Katholik*, kan man ikke samtidig være *Akatholik*, og omvendt. Det samme gjelder f.eks. adjektivene *lykkelig* – *ulykkelig* fordi parafrasen for *ulykkelig* er *ikke lykkelig*. Man kan forstå det enda bedre på adjektivparet *død* – *levende*.

Kontrær er definert som det motsatte, men uten absolutt motsigelse til hverandre. Det betyr det motsatte, men det er mulig at to ord også har litt annerledes betydning. Vi kan se det på ordparet *orientere* – *desorientere*. Dette verbet betyr ikke bare *ikke orientere*, men også *feil orientere* eller *villedde*. Det betyr at to ord utelukker hverandre, men samtidig tillater de et tredje alternativ. Slike verb står i kontrær opposisjon. Det samme gjelder f.eks. adjektivene *varm* og *kald* fordi det også finnes mellomtrinn som *kjølig* eller *lunken*. (Klosa 1996: 17)

En annen type antonymi er relasjonell antonymi. Det betyr at to ord beskriver forholdet mellom to objekter. Man ser forholdet fra ulike blikkvinkler. Det gjelder f.eks. ordparene *foreldre – barn* eller *lærer – elev*.

3.2 Tyske og norske negative affikser

I bøker som handler om negasjon, bruker man ofte ulik terminologi. I Helbig og Buschas *Deutsche grammatik* (2006) betegnes negative prefikser og suffikser som ”*explizite lexikalische Negationsträger, vor allen Dingen bestimmte Wortbildungsmittel.*”(Helbig, Buscha 2006: 556)

I Duden Grammatik (2009) betegnes dette som ”Negation als Erscheinung der Wortbildung (morphologische Negation)” og forklares på følgende måte: ”Die Wirkung der Negation ist jedoch auf das jeweilige Wort beschränkt. Es handelt sich um eine grammatische Erscheinung, aber um eine der Wortbildung, nicht der Syntax.” (Duden 4 – Die Grammatik 2009: 920)

I Engels grammatikk (1988) deles negasjon i forskjellige typer, og negative prefikser og suffikser blir regnet til typen ”Absprechen” som ”besteht darin, dass einer Größe eine Beschaffenheit oder ein Zustand (ein ’Sich-Befinden’) abgesprochen wird.” (Engel 1988: 792)

Qian benyttet i sin bok *Untersuchungen zur Negation in der deutschen Gegenwartssprache* (1987) begrepet ”die morphologischen Negationselemente” (morfologiske negasjonselementer). Det gjelder de tyske prefiksene *un-*, *miss-* og *nicht-* og suffikset *-los*.

Man snakker om et ord med negasjon (med negativt prefiks eller suffiks) hvis man kan omforme ordet til en ordgruppe (syntagma) hvor det negative morfemet opptrer som et negasjonsord. F.eks. *Han er urolig. – Han er ikke rolig. Hun er misfornøyd. – Hun er ikke fornøyd. Det er meningsløst. – Det har ikke noen mening.* osv. (Qian 1987: 68)

3.2.1 Hjemlige prefikser

Til de hjemlige negative prefiksene (arveprefiksene) hører de tyske prefiksene *un-*, *miss-* og *nicht-*. De norske hjemlige negative prefiksene er *u-*, *mis-* og *van-*. Vi kan også regne prefikset *ikke-* til de norske negative prefiksene, selv om det ikke er nevnt i *Referansegrammatikk*.

3.2.1.1 Det tyske prefikset *un-*

Etter Klosa er prefikset *un-* ”vor Adjektiven, Partizipien und Substantiven ’im allgemeinen mündlichen und schriftlichen Gebrauch der Standardsprache’ (Kühnhold/Putzer/Wellmann 1978: 180) mit Abstand das häufigste Negationspräfix”. (Klosa 1996: 95) Prefikset hadde allerede i gammelhøytysk, gammelsaksisk og middelhøytysk formen *un-* og uttrykte negasjon. Prefikset er i slekt med det greske prefikset *a(n)-* og det latinske prefikset *in-*. Prefikset er veldig produktivt i nåtidsspråket også (Klosa 1996: 95-96).

Ved hjelp av prefikset *un-* lager man adjektiver og substantiver, det er ikke mulig å lage et verb ved hjelp av dette prefikset. Først og fremst opptrer prefikset *un-* med rotord (Simplizia, f.eks. *Unart*, *Undank*, *Ungeist*). Men det kan også opptre i avledninger, f.eks. *Unbildung* (avledning av verb), *Untiefe* (avledning av adjektiv) eller *Unwissende*, *Unbekannte* (avledning av substantivisk adjektiv og partisipp). I noen tilfeller har den andre delen av ordet med prefikset *un-* ikke lenger noen betydning, f.eks. *Unfug*, *Ungeziefer*.

Prefikset betyr i adjektiver eller substantiviske adjektiver *ikke* (*nicht*). En viktig oppgave av prefikset er å lage antonymer i tilfeller hvor tilsvarende antonymiske rotord ikke finnes. Men det har noen strukturelle og semantiske begrensninger:

a) Adjektiver som har ofte brukte antonymer, forbindes ikke med prefikset *un-*

1. f.eks. **unalt*, **unwarm*.

- b) Nøytrale relativadjektiver (Relativadjektive) er veldig sjelden forbundet med *un-*, f.eks. **unabendlich*, **unberuflich*
- c) *Un-* finnes for det meste ikke i adjektiver som beskriver negativ vurderte egenskaper, f.eks. **unhäßlich*, **unschlecht*, **unböse*³, men *unschön*, *ungut*

Når *un-* prefigerer et substantiv, har det også negativ betydning. Det kan man se når man parafraserer substantivet, f.eks. *seine Unlust = er hat keine Lust*. Prefikset har i slike tilfeller vurderende funksjon, det knyttes til substantiver med positiv betydning, f.eks. *Ungeduld*, *Unordnung*. En sjelden gang kan *un-* også knyttes til substantiver med negativ betydning, f.eks. *Unschuld*, *Unabhängigkeit*. Også ord som betegner en person (som *Unmensch*), opptrer veldig sjelden (Qian 1987: 55, 69).

I noen substantiver kan prefikset *un-* også ha nedsettende betydning, f.eks. *Unwetter* – dårlig vær, *Unart* – dårlig vane, eller forsterkende betydning, f.eks. *Unzahl*, *Unmenge*.

I følgende tabell kan man se hvilke typer ord *un-* kan prefigurere:

Tabell 1 (*un-*) etter Qian (1987: 57)

I siste spalte finnes eksempler som ble funnet av Qian. Parentes () betyr ”bare sjelden”, + står for ”bevitnet”, (+) betyr et trinn mellom ”bare sjelden” og ”bevitnet”, – står for ”ikke eller unntaksvis bevitnet”. Dette gjelder også for etterfølgende tabeller.

Adjektiv:		
mit deverbale Ableitungen auf: -bar -lich -sam -haft	+	unrettbar unüberwindlich unaufhaltsam

³ Man kan unntaksvis finne noen slike ad hoc avledninger med *un-* (okkasjonalismer). F.eks. *Das erste ist voller Sentiment und herzlich ungarstig – ein Porträt zum Verliebten*. (Berliner Morgenpost, 25.05.1998, S. 24) eller Gerold Späths bok *Unschlecht*.

mit deverbale Ableitungen auf: -ent/-ant -abel/-ibel	(+)	unkonvengent unamüſant unpräſentabel unjuſtibel
mit deſubſtantiviſchen Ableitungen auf: -ig -lich	+	unkräftig unbürgerlich
mit deſubſtantiviſchen Ableitungen auf: -iſch	+	unproblematiſch
mit deſubſtantiviſchen Ableitungen auf: -al/-ell -ar/är -ös	(+)	unrationell unpopulär
mit deutſchen Simplizia	+	undicht
mit fremdwörtlichen Simplizia	+	unfair
mit Partizip I	()	unbefriedigend
mit Partizip II von -ieren –Verben	(+)	undifferenziert
mit Partizip II von anderen Verben	+	unbewieſen
Subſtantiv	()	Unchriſt

3.2.1.2 Det norske prefikset *u-*

Det tyske prefikset *un-* tilſvarer prefikset *u-* i det norske ſpråket. Ifølge *Bokmålsordboka*⁴ ſtammer prefikset fra *ú-* eller *ó-* i norrønt og er i ſlekt med det greske prefikset *a(n)-* og det latinske prefikset *in-*. Det gjelder det tyske prefikset *un-* oſgå.

Ifølge *Norsk referansegrammatikk* (1997: 91-92) har prefikset *u-* to betydninger. Den vanligſte betydningen er nektende, f.eks. i ord ſom *uglad*, *umulig*, *uro*. Den andre betydningen er nedsettende eller pejorativ. Den nedsettende betydningen er vanlig

⁴ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=u-&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

ved substantiver, f.eks. *uvær* betyr ikke mangel på vær, men dårlig vær. Adjektivet *uhyggelig* betyr ikke bare *ikke hyggelig*, men betydningen er mye verre, f.eks. forferdelig eller grusomt. Disse to betydningene kan noen ganger gli over i hverandre, f.eks. ord som *uforstand* kan bety enten mangel på forstand (nektende betydning) eller dårlig forstand (nedsettende betydning).

Ordlaging med prefikset med nektende betydning er veldig produktiv, men avledninger med *u-* i nedsettende betydning er leksikaliserte, og det oppstår ikke nye ord.

Her er det noen eksempler på ord med nedsettende betydning. Definisjonene er hentet fra *Bokmålsordboka* (2005):

ufisk = fisk som er eller regnes for å være uspiselig

uvær = voldsomt vær med sterk vind, nedbør

utøy = fellesbetegnelse på lopper, lus, veggedyr

ugras/ugress = hardfør vekst som fortrenger kulturplanter

udyr/uhyre = farlig, skremmende dyr, beist eller grusomt menneske

uår = år med utilstrekkelig grøde

ulempe = vanskelighet, hindring⁵

I den etymologiske ordboka *Våre arveord* (2007: 992) og i *Bokmålsordboka* (2005) nevnes det at det også finnes en tredje betydning av prefikset, nemlig forsterkende betydning i ord som f.eks. *utall*⁶ som betyr *svært stort antall*, eller *ustyggelig* som betyr *veldig styggelig*.

Prefikset er for det meste trykksterkt, f.eks. *uår*, *ublid*. Avledninger med prefikset *u-* har vanligvis tonem 2. (Norsk referansegrammatikk 1997: 92)

⁵ *Ubåt* – i dette ordet ser det ut at det er laget ved hjelp av prefikset *u-*, men det er ikke sant. Dette ordet er bare forkortning av ordet *undervannsbåt*. I tysk er det markert med bindestrek: *U- boot*.

⁶ Dette er sannsynligvis en kalk fra det tyske ordet *Unzahl*, fordi dette ordet finnes i andre språk også, f.eks. tsjekkisk *bezpočet*.

Dette prefikset har nesten samme egenskaper som det tyske prefikset. *U-* prefigerer substantiver og adjektiver. Det er ikke mulig å lage verb ved hjelp av dette prefikset. Prefikset er det mest brukte negasjonsprefikset i norsk.

For prefigering av adjektiver ved hjelp av prefikset *u-* gjelder samme regler⁷ som for det tyske prefikset *un-*:

1. Prefikset brukes ikke i ord som har vanlige antonymer, f.eks. **ugammel*, **utykk*, **uliten*
2. Man prefigerer med *u-* ikke adjektiver som betyr negativ vurderte egenskaper, f.eks. **udårlig*, **uforferdelig*, **upinlig*, men man kan prefigurere positive adjektiver, f.eks. *uvakker*, *uskikkelig*, *uren*

Det finnes rotord (substantiver) med prefikset *u-* f.eks. *ubehag*, *ufred*, *ulykke*, *urett*, *uvilje* der ord uten prefikset er antonyme – *behag*, *fred*, *lykke*, *rett*, *vilje*.

Det finnes flere adjektiver som er laget ved hjelp av prefikset *u-*, men man kan ikke ta bort prefikset, fordi det ikke finnes noe ord uten det, f.eks. *ufyselig* = ekkel; *uhumsk* = umoral, *uren*; *utidig* = upassende, vanskelig; *uhorvelig* = stor, veldig; *ustyrtelig* = veldig stor.

Det finnes også ord som uten prefikset har en helt annen betydning enn med prefikset, f.eks. *utøy*, *ukrutt*, *ugild*, *ulempe*.

Etter Qians mønster kan vi lage en liknende tabell med norske ord med prefikset *u-*. I motsetning til tabellen med de tyske prefiksene er det i denne tabellen ikke oppgitt symboler på ordenes frekvens. Eksemplene er hentet fra Oslo-korpuset.

⁷ I norsk mangler kategorien nøytrale relativadjektiver fordi man lager slike ord ved hjelp av sammensetning, f.eks. *abendlich* = *kvelds-*.

Tabell 2: (*u-*)

adjektiv:	
med deverbale avledninger på: -bar -lig -som	uholdbar umerkelig ufølsom
med deverbale avledninger på: -ent/-ant -abel/-ibel	uakseptabel
med desubstantiviske avledninger på: -ig -lig	ukraftig upersonlig
med desubstantiviske avledninger på: -isk	uhøvisk uharmonisk
med desubstantiviske avledninger på: -al/-ell	uprofesjonell
med norske rotord	uglad usikker
med partisipp presens	utilfredsstillende
med partisipp perfekt av verbene på -ere	uinteressert
med partisipp perfekt av andre verb	ubrutt
substantiv	ufred

3.2.1.2.1 Det norske prefikset *u-* i korpuset

Det er så mange leksemer med negasjonsprefikset *u-* i Oslo-korpuset at det ikke er mulig å lage en liste over alle her. Det oppstår mange nye leksemer med prefikset som ikke er

i ordboka, men man kan finne dem ofte i korpuset, f.eks. *upublisert*, *upåvirkbar*, *upiggede*, *upoppet*, *uminnelig*, *usanitær*, *ukommersiell*, *udetonert*, *udiplomatisk* osv.

3.2.1.3 Det tyske prefikset *miss-*

Ifølge Klosa (1996: 86-87) forekommer prefikset *miss-* allerede i gammelhøytysk (*missa-*, *missi-*, f.eks. *missaleitan* = falsch leiten, *missiskiht* = Missgeschick) og i gammelsaksisk (*mis-*) kjent som "Vorsilbe mit der Bedeutung 'übel' für Abstrakta" (Kluge 1925: 52f) og som verbalprefiks. I middelhøytysk hadde prefikset formen *misse-* (f.eks. *misserrât* = übler Rat). Prefikset var produktivt til det 18. århundret, i dag lages det få avledninger med *miss-*, f.eks. *Missmanagement* eller *Misskredit*.

Det er få tyske verb som er laget ved hjelp av prefikset *miss-* (f.eks. *missachten*, *missverstehen*), og det finnes ikke noen fremmede verb med dette prefikset.

Heller ikke adjektiver med *miss-* opptrer ofte. Oftest handler det seg om adjektiver som er avledet av substantiver eller verb (*missmutig*, *missbehaglich*, *missbräuchlich*) og adjektiver som er opprinnelig partisipper av verb (*missvergnügt*). Det er substantiver som er oftest forbundet med *miss-*. Disse substantivene er for det meste opprinnelig tyske ord.

Ifølge Qian (1987: 55,70) er betydningen til prefikset negativ, f.eks. *Misserfolg* = kein Erfolg, eller avvik fra det normale til det negative, f.eks. *Missernte*. I noen tilfeller er prefikset *miss-* konkurranseform til prefikset *un-*, f.eks. *Unmut* – *Missmut* eller *Unbehagen* – *Missbehagen*. Det er ikke vanlig å bruke *miss-* i ord som betegner personer, dyr, vekster eller ting, oftere er prefikset knyttet til abstrakte begreper, f.eks. *Missgefühl*.

Ifølge Helbig og Buschas grammatikk (2006: 557) kan prefikset *miss-* uttrykke enten negasjon hos verb og substantiver (f.eks. *missfallen*, *Misserfolg*) eller feil handling (f.eks. *missdeuten* = falsch deuten, *missverstehen* = falsch verstehen).

Tabell 3 (*miss-*) etter Qian (1987: 58)

Mit Adjektiven in Partizip I	+	misstönend
Mit Adjektiven in Partizip II	+	missgelaunt
Mit Adjektiven in anderen Formen	-	missmutig
Mit Substantivsimplizia	+	Missform
Mit expliziten deverbale Substantivableitungen	+	Missachtung
Mit substantivierten Infinitiven	(+)	Missfallen
Mit impliziten deverbale Substantivableitungen	()	Misserfolg
Mit Verben	(+)	missbrauchen

3.2.1.4 Det norske prefikset *mis-*

Ifølge *Våre arveord* (2007: 608) er *mis-* et nedarvet prefiks i ord som *miskunn* eller *mistak*. Det finnes også i mange lånord som *mishandle* eller *misoppfatte*. Til grunn for prefikset ligger et germansk adjektiv, *missa*, som betyr *avvekslende* eller *gjensidig*. Adjektivet er bevart som prefiks med betydningen *ombyttet*, *forkjært* eller *feil*. Prefikset finnes i andre språk også, f.eks. i tysk *miss-*, i engelsk *mis-* eller i nederlandsk *mis-*.

I norsk er reglene for bruk av prefikset *mis-* nesten de samme som reglene for bruk av det tyske prefikset *miss-*. Man kan lage adjektiver, substantiver og verb ved hjelp av dette prefikset. Substantiver er for det meste laget av verb i avledningsprosessen.

Ifølge *Norsk referansegrammatikk* (1997: 93) er betydningen til prefikset *mis-* for det meste nektende, f.eks. *mislike*, *mistillit*. Men den kan også være nedsettende (pejorativ), f.eks. *mishandle*, *misbruke*, *misstemning*. I noen ord har prefikset betydningen *feil*, f.eks. *misoppfatte*, *misforstå*.

I avledninger med *mis-* er trykket nesten alltid på første stavelse, men noen ganger er den på andre stavelse – i ord som *mistenkelig*, *misunnelse*.

Tabell 4 (*mis-*)

med partisipp presens	misvisende
med partisipp perfekt	mistenkt, mislykket
med adjektiver	mistroisk, misunnelig
med rotord (substantiver)	mistillit, misforhold
med substantiver avledet av verb	misforståelse
med substantiverte infinitiver	mistro
med verb	mishandle, misbruke

3.2.1.4.1 Det norske prefikset *mis-* i korpuset

Det finnes følgende 43 leksemer (uten avledninger) med prefikset *mis-* i *Bokmålsordboka* (2005):

misbillige, misbruk, misdannelse, misdeder, misfare, misfarge, misforhold, misfornøyd, misforstå, misfoster, misgjerning, misgrep, mishag, mishandle, mishøre, mishøve, miskjenne, misklang, miskle, miskreditt, miskunn, mislig, mislighold, mislike, mislyd, mislykkes, mismot, misnøye, misoppfatning, misregne, missnakke, misstemning, mista, mistanke, mistillit, mistilpasse, mistolke, mistrives, mistro, mistrøstig, misunne, misvekst, misvisning

Nesten alle disse leksemene brukes veldig ofte i norsk. Unntak er f.eks. *miskle* som man verken kan finne noen forekomst i Oslo-korpuset eller i google på. Leksemet *misfare*

brukes heller ikke ofte, man kan finne bare noen eksempler i google, og disse eksemplene er for det meste på nynorsk.

Ordet *misdeder* kommer fra det lavtyske ordet *misdad* som betyr *udåd*. I dag betyr ordet *misdeder* ugjerningsmann eller forbryter og brukes i norsk av og til.

Man kan også finne ord med prefikset *mis-* som ikke finnes i ordboka, f.eks. *misklassifisering*, *mislede*, *mismanagement*, (men dette ordet brukes veldig lite i norsk), *misakte*, *misfall*, *misformet*, *misfødsel*. Disse ord kan man finne i tysk også, f.eks. *Missklassifizierung*, *Missmanagement*, *Missgeburt* osv.

3.2.1.5 Det tyske prefikset *nicht-*

Ifølge Kloosa (1996: 90) er det tyske ordet *nicht* dokumentert siden gammelhøytysk (*niowiht*, middelhøytysk *niwiht*, *niht*) som uttrykk for setningsnegasjon. Den opprinnelige betydningen er *ikke noen ting*. Siden omtrent 18. århundre er *nicht-* dokumentert også som uttrykk for leksikalsk negasjon. Siden denne tida har *nicht-* som prefiks vært stadig mer produktivt. Det gjelder for det meste vitenskap og teknikk, f.eks. *nichtpolar*, *nichtlexikalisch*.

Qian (1987: 71) skriver om det tyske prefikset *nicht-* at det ofte blir benyttet for å betegne en alminnelig kvalitet som er typisk for enkelte situasjoner. Morfemet brukes til en kategorial differensiering, f.eks. *sozialistische und nichtsozialistische Länder*, *die katholische und nichtkatholische Welt*. Noen ganger har ordlagning med prefikset *un-* en pejorativ bedømmelse. For å unngå dette kan man bruke prefikset *nicht-*, f.eks. *uneheliche Kinder – nichteheliche Kinder*.

I tysk språkvitenskapelig litteratur diskuterer man ofte spørsmålet om *nicht-* kan anses som et prefiks eller ikke. Argumentene for at *nicht-* er et prefiks (Fleischer, Barz 1992: 28f) er at ”*nicht-* ist reihenbildend, d. h. *nicht-* kommt wiederholt in ’Wortbildungskonstruktionen ein und desselben Modells’ vor; *nicht-* ist in bezug auf die Basis positionsfest; *nicht-* ist nur

stark eingeschränkt basisfähig; *nicht-* unterliegt bestimmten Distributionsbeschränkungen, es verbindet sich z. B. als Präfix nicht mit Verben.” Et annet argument for at *nicht-* er et prefiks, er at prefikset kan i noen ord erstattes med et annet prefiks, f.eks. *Nichtparallelität – Unparallelität*.

Argumentene kontra er f.eks. at *nicht* som setningsnegasjonsord og prefikset *nicht-* har samme betydning, de har riktignok samme form, men de er ikke homonyme, og de har samme etymologi.

Men man kan ikke si at *nicht* og *nicht-* befinner seg i ”einem diachron kontinuierlichen Übergang zwischen Grundmorphem und Affix” (Fleischer/Barz 1992: 29) fordi setningsnegasjonsordet *nicht* ikke blir avløst med prefikset *nicht-*.

Veldig ofte brukes *nicht-* til å modifisere substantiv som betegner personer som gjør noe (f.eks. *Nichtraucher*) eller som hører til en bestemt gruppe (f.eks. *Nichtmediziner*, *Nichtchrist*, *Nichtmarxist*). *Nicht-* kan også prefigurere verbalabstrakta som betegner en virksomhet (f.eks. *Nichtachtung*).

Alle substantiver med prefikset *nicht-* som er i *Deutsches Universalwörterbuch* (1989: 1075f.), er derivater eller partisipper (f.eks. *nichtehelig*, *nichtflektierbar*, *nichtorganisiert*). Veldig ofte blir prefikset *nicht-* brukt sammen med partisipper presens og adjektiviske betegnelser for tilhørighet (f.eks. *nichtisraelisch*, *nichtsozialistisch*).

Tabell 5 (*nicht-*) etter Qian (1987: 60)

mit deverbale Ableitungen auf: -bar -lich -sam -haft	–	
mit deverbale Ableitungen auf: -ent/-ant -abel/-ibel	–	

mit desubstantivischen Ableitungen auf: -ig -lich	(+)	nichtadlig nichtchristlig
mit desubstantivischen Ableitungen auf: -isch	+	nichtmilitärisch nichtjapanisch
mit desubstantivischen Ableitungen auf: -al/-ell -ar/är -ös	(+)	nichtrational
mit deutschen Simplizia	–	
mit fremdwörtlichen Simplizia	+	nichtpolar
mit Partizip I	+	nichtleitend
mit Partizip II von –ieren- Verben	(+)	nichtorganisiert
mit Partizip II von anderen Verben	(+)	nichtbeamtet

3.2.1.6 Det norske prefikset *ikke-*

Norsk referansegrammatikk (1997) betegner ikke noe tilsvarende prefiks til det tyske prefikset *nicht-* i norsk. Ifølge eksempler fra Oslo-korpuset lager man tilsvarende norske ord til de tyske ord med prefikset *nicht-* ved hjelp av negasjonsadverbet *ikke*, for det meste skrevet med bindestrek, f.eks. *ikke-amerikansk*. På grunn av dette og med hensyn til den ovennevnte diskusjonen mellom tyske lingvister betrakter jeg *ikke-* som et prefiks.

I *Bokmålsordboka* (2005) finnes det fire ord som er laget ved hjelp av prefikset *ikke-* og som skrives sammen med andre ledd: *ikkeangrepsspakt*, *ikkeinnblandingspolitikk*, *ikkespredningsavtale*, *ikkevoldsprinsipp*. Alle disse ordene er sammensetninger av prefikset *ikke-* og to substantiver. Alle gjelder internasjonal politikk. Disse ordene finnes i andre språk også, f.eks. tysk *Nichtangriffspakt*, *Nichteinmischungspolitik*, engelsk *non-aggression pact*, *No(n) intervention policy*, *non-proliferation agreement*, *non-violence principle*, fransk *pacte de non-agression*, *Aucune politique d'intervention*, *accord de non-profilération*, *principe de*

non-violence. Det følger av dette at disse norske ordene kanskje kommer fra engelsk eller fransk og de er oversatt som kalk.

Ifølge Språkrådet⁸ skal de fleste sammensetningene med *ikke* skrives med bindestrek, f.eks. *ikke-magnetisert*, *ikke-person*, *ikke-røyker*. Språkrådet nevner også bare de fire ovennevnte unntak⁹.

Prefikset kan brukes i substantiver, f.eks. *ikke-medlem*, *ikke-sak*, *ikke-røyker*, adjektiver, f.eks. *ikke-fornybar*, *ikke-mutbar*, *ikke-norsk* eller partisipper presens og perfekt, f.eks. *ikke-utfylt*, *ikke-godkjent*, *ikke-næringsdrivende*, *ikke-betalende*.

Tabell 6 (*ikke-*)

med deverbale avledninger på: -bar	ikke-påvisbar ikke-fornybar ikke-omsettbar
med desubstantiviske avledninger på -ig -lig	ikke-forfengelig ikke-idrettslig
med desubstantiviske avledninger på -isk	ikke-rasistisk ikke-sosialistisk
med desubstantiviske avledninger på: -al/-ell -øs	ikke-profesjonell ikke-kommersiell ikke-religiøs
med norske rotord	ikke-sak ikke-verden
med fremmede rotord	ikke-tema
med partisipp presens	ikke-streikende ikke-forpliktende

⁸ Språkrådet er et fagorgan i Norge i språkspørsmål og er underlagt Kulturdepartementet. Blant de viktigste oppgavene til rådet hører normering av språket, språklig rådgiving og språklig kvalitetssikring av lærebøker.

⁹ (http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Skriveregler_og_grammatikk/Bindestrek/)

med partisipp perfekt av verbene på -ere	ikke-organisert ikke-realisert
med partisipp perfekt av andre verb	ikke-vedtatt ikke-ønsket

3.2.1.6.1 Det norske prefikset *ikke-* i korpuset

Fordi det ikke finnes noen kilder som gjelder *ikke-* som prefiks, vil jeg nå skrive om det som jeg hadde funnet ut om dette prefikset, og jeg vil støtte det med eksempler fra Oslo-korpuset eller eventuelt fra google.

Ved siden av det ovennevnte ordet *ikkevoldsprinsipp* kan man i korpuset også finne ord *ikkevold* og dets avledning *ikkevoldelig*.

Prefikset benyttes for det meste i situasjonsbetingede sammenhenger (ofte ad hoc sammensetninger). Veldig ofte brukes prefikset til kategorial differensiering (f.eks. gruppe av mennesker – nasjonaliteter, innbyggere osv.), f.eks. *ikke-samisk*, *ikke-amerikansk*, *ikke-kristen* osv.

Ofte brukes et positivt ord og dets motsetning med prefikset *ikke-* sammen i en setning. Det fremhever forskjellen mellom de to gruppene.

F.eks.: *Stedet deles lovlydig i røyk og ikke-røyk.* (Universitas - AV/Un96/01)

Mitt lille innlegg om okkupasjonshistorie oppfatter han som at jeg skal ha gitt uttrykk for at nazister og ikke-nazister her til lands var av samme støpning, altså onde.(Aftenposten 1996 - AV/Af96/01)

Eksperimentet har dessuten den fordel at såvel homøopater som antihomøopater antagelig er enige om at promille kontra ikke-promille kan påvises med metoder som er alminnelig anerkjent. (Aftenposten 1996 - AV/Af96/01)

Selv om kommasettingen ofte har mindre betydning – noe han illustrerer ved i kronikken å sløyfe kommaet 28 ganger – kan jo valget mellom komma og ikke-komma noen ganger være avgjørende for meningen. (Aftenposten 1996 - AV/Af96/01)

Prefikset *ikke-* er veldig ofte forbundet med fremmede ord, f.eks. *ikke-kommersiell, ikke-institusjonell, ikke-realisert, ikke-tradisjonell, ikke-økonomisk, ikke-biologisk, ikke-profesjonell, ikke-organisert, ikke-eksplodert* osv. I noen av disse ordene kan prefikset *ikke-* konkurrere med prefikset *u-*, f.eks. *uorganisert, utradisjonell, uøkonomisk, ukommersiell, urealisert*.

Prefikset *ikke-* kan i noen ord også konkurrere med andre prefikser eller suffikser, f.eks. *ikke-kombattant – nonkombattant, ikke-publisert – upublisert, ikke-alkoholholdig – alkoholfri*.

Noen ganger har de konkurrerende prefiksene annerledes betydning, f.eks. i *ikke-avgjort* og *uavgjort*.

Som i tysk kan prefikset *ikke-* brukes som et nøytralt prefiks i ord der prefikset *u-* har pejorativ betydning.

F.eks.: *Han er den første ikke-profesjonelle historiker som har vunnet denne prisen.*
(Aftenposten 1996 - AV/Af96/01)

Et barnevern med endeløse køer, som ifølge media løser de fleste saker på en uprofesjonell måte og påfører familien enda større belastninger. (Bergens Tidende 1995 del 5 - AV/BT95/05)

I Oslo-korpuset finnes det to eksempler på ord som inneholder to negative prefikser, dvs. dobbel negasjon på leksikalsk nivå: *ikke-ufør, ikke-uførepensjonist*.

Det finnes ikke noen andre tyske prefikser med en adekvat oversettelse til norsk. Derfor vil jeg fortsette med et norsk prefiks, nemlig prefikset *van-*.

3.2.1.7 Det norske prefikset *van-*

Prefikset *van-* er ifølge *Våre arveord* (2000: 1011) et nedarvet prefiks. Prefikset har utviklet seg fra gamle sammensetninger med et germansk adjektiv *wana-* (betyr *manglende*) som førsteledd, f.eks. norr. *vantrú* – i dag *vantro*. I tysk og engelsk er prefikset bevart bare i noen få sammensetninger, f.eks. tysk *Wahnsinn*, *Wahnwitz* = vanvidd, *wahnschaffen* = vanskapt.

Ifølge *Bokmålsordboka* (2005) betyr prefikset *van-* *noe som mangler* eller *noe som er dårlig*. Ifølge *Referansegrammatikk* (1997: 93) er betydningen til prefikset *van-* den samme som betydningen til prefiksene *mis-* og *u-*. Det betyr at betydningen enten kan være nektende f.eks. i ord *vanfør*, *vanmakt*, eller nedsettende f.eks. i ord *vanry*, *vanstyre*.

Det er for det meste substantiver og verb som er laget ved hjelp av dette prefikset, men noen ganger er det også adjektiver – f.eks. *vanvittig*, *vanskapt*.

Prefikset er alltid trykksterkt.

Prefiksene *u-*, *mis-* og *van-* har samme betydning og derfor konkurrerer de ofte i samme ord, f.eks. *ufør* – *vanfør*, *mistrives* – *vantrives*, *uvettig* – *vanvettig*¹⁰. Det finnes ordpar som ikke har samme betydning. I ord som *utenkelig* (tysk *undenkbar*) – *mistenkelig* (tysk *verdächtig*), *utro* (tysk *untreu*) – *vantro* (tysk *ungläubig*) o.a. har *u-* nektende betydning, mens *mis-/van-* har nedsettende betydning.

¹⁰ Men leksemer med prefikset *van-* brukes mindre, det er f.eks. cca. 17000 forekomster av *vantrives* i google, men cca 50000 forekomster av *mistrives*.

3.2.1.7.1 Det norske prefikset *van-* i korpuset

Prefikset *van-* er det minst brukte negative hjemlige prefikset i norsk. Det er bare følgende 30¹¹ leksemer med prefikset *van-* i *Bokmålsordboka* (2005):

vanakt (*vanakte*), *vanartet*, *vandrevet*, *vanfør* (*vanførelag*, *vanføresak*), *vanheder* (*vanhedre*), *vanheimel* (*vanhjemmel*), *vanhell* (*vanhellig*), *vanhelse*, *vanhevd*, *vanhjulpen*, *vankundig* (*vankundighet*, *vankunne*), *vanlagnad*, *vanmakt* (*vanmektig*), *vanry*, *vanrøkt*, *vansire*, *vanskapt* (*vanskapning*), *vanskjebne*, *vanskjøtte*, *vanslekte*, *vansmekte*, *vanstell* (*vanstelle*), *vanstyre*, *vantakk*, *vantrives* (*vantrivsel*, *vantrevet*), *vanтро*, *vanvare*, *vanvidd* (*vanvittig*), *vanvørde* (*vanvørding*, *vanvørnad*), *vanære*.

Prefikset er ikke lenger produktivt, man kan ikke finne noen andre ord i korpuset enn de som står i ordboka. Mange leksemer i ordboka brukes ikke så ofte i nåtidsspråket (man kan ikke finne noen forekomst i korpuset og det er veldig få forekomster i google), f.eks. *vanvørde*, *vanheder* eller *vankundig*.

Ordet *vanvørde* brukes mest hyppig i Bibel og først og fremst i nynorsk, f.eks. *Å dømme andre, seier Paulus, er å vanvørde Guds "grenselause, tolmod og langmod"*. (<http://www.nrk.no/programmer/radio/andakten/1.897779>)

Man kan til og med ikke finne noe eksempel på leksemet *vanheder* i norsk i google, man kan bare finne dette ordet i svensk i google.

3.2.2 Fremmede prefikser

Ved siden av de ovennevnte hjemlige negative prefiksene finnes det i norsk og tysk mange fremmede negative prefikser. Disse prefiksene kommer for det meste fra latinsk eller gresk, og man kan finne dem i nesten alle europeiske språk. Disse prefiksene blir for det

¹¹ Det er veldig lite hvis man sammenligner det f.eks. med prefikset *u-*. Det er mer en 700 leksemer med prefikset *u-* i ordboka og mange ad hoc sammensetninger til.

meste forbundet med fremmede leksemer. Jeg skal nå beskrive de mest brukte fremmede negative prefiksene og deres forekomst i det tyske og norske språket.

3.2.2.1 Det tyske prefikset *non-*

Ifølge Klosa (1996: 132 f.) brukes prefikset *non-* til modifikasjon av substantiver og adjektiver, sjeldnere adverb. Tyske verb kan ikke ha prefikset *non-*. Betydningen til prefikset tilsvarer de tyske hjemlige prefiksene *nicht-* og *un-*. Prefigering ved hjelp av prefikset *non-* er dokumentert først i nåtidstysk, i 19. århundre kunne man ikke finne noen avledninger med *non-* i ordbøker ennå. Det er ikke helt klart hvor prefikset kom til tysk fra. Ifølge *Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch, Band 4* (1982: 856) kom prefikset enten fra det latinske *non* (ikke, nei) eller fra det franske *non* (nei), og det er heller ikke klart når man begynte å bruke prefikset *non-*. Ifølge *Anglizismen-Wörterbuch, Band 2* (1994: 959) kom prefikset fra engelsk, og det ble først dokumentert i tysk i 1958. Prefikset negerer for det meste lånte leksemer.

Ifølge Schnerrer er prefikset *non-* det mest abstrakte og det reneste negasjonsprefikset og det uttrykker den negative betydningen på den mest nøytrale måten. Semantisk står prefikset nærmest ordet *nicht*. ”Es verbindet die Strukturen lexikalischer Behauptungssememe mit der negativen operativen Bedeutung, ohne ein semantisches ’Mehr’ entstehen zu lassen. Es bezeichnet eine reine Kontradiktion, Komplementarität von Plus und Minus (...).”(Schnerrer 1978: 201)

Opprinnelig er *non* et latinsk adverb som betyr *ikke*. Senere ble adverbet smeltet sammen med et substantiv, og det oppsto et selvstendig begrep som ble skrevet separat, f.eks. *non corpus* (*ikke kropp*). På denne måten utviklet seg *non* til et prefiks som ble allerede i 14. århundre produktivt i engelsk (f.eks. *non-power*). I fransk var prefikset produktivt enda tidligere. Til tysk kom prefikset fra engelsk og fransk. Prefikset er for det meste ikke

trykksterkt (unntak er f.eks. *Nonexistenz*, *nonverbal*). De fleste leksemene som inneholder *non-*, har trykk på siste eller nest siste stavelse (f.eks. *Nonkonformismus*). (Klosa 1996: 132 f.)

I *Deutsches Universalwörterbuch* (2006) finnes det følgende leksemer med *non-*:

*Non-Book*¹², *Non-Book-Artikel*, *Nonchalance*¹³, *nonchalant*, *Non-Cooperation*, *Non-Essentials*, *Non-Fiction*, *nonfigurativ*, *Non-Food*, *Non-Food-Abteilung*, *Non-Food-Artikel*, *non-iron*, *Nonkomformismus*, *Nonkonformist*, *Nonkonformistin*, *nonkonformistisch*, *Nonkonformität*, *Non-Paper*, *Nonpareille*, *Nonplusultra*, *Non-Profit-Unternehmen*, *Nonproliferation*, *Nonsense*, *nonstop*, *Nonstop*, *Nonstop-Flug*, *Nonstop-Kino*, *Nonvaleur*, *nonverbal*

Det er til sammen bare 28 leksemer, men det finnes også flere okkasjonalismer som er dokumentert i tekster, men som ikke finnes i ordboka. Ifølge Klosa (1996: 155) er det f.eks. *Non-Müll-Denken*, *Non-fluid-Öl*, *Nonresponder* o.a.

Schnerrer påstår riktignok at prefikset er det reneste og det mest abstrakte negasjonsprefikset, men Klosa hadde på basis av tekstkorpuset funnet ut at betydningen varierer litt. Hun fastslår betydningene ved hjelp av parafraser. Ifølge Klosa (1997: 152 f.) har prefikset *non-* følgende betydninger:

- a) Prefikset *non-* betyr *ikke* (nicht, kein). Et leksem laget ved hjelp av *non-* kan bli parafrasert som det motsatte til det ikke prefigerte leksemet.

F.eks. *Nonexistenz* = det motsatte til *Existenz*, *nontarifär* = det motsatte til *tarifär*.

- b) Prefikset *non-* kan negere bare en bestemt tilstand av et ord som uttrykker klassifisering. Som parafrase kan man benytte signalordene *ikke* og *skille*. Ofte finnes det ikke noen antonyme uttrykk til disse leksemene.

¹² Rat für deutsche Rechtsschreibung påbyr ikke noe om hvordan man skal skrive prefikset *non-*. Det finnes bare en regel om at man kan skrive med eller uten bindestrek substantiver som stammer fra engelske verb og adverb, f.eks. *Make-up*, *Count-down*, *Countdown*, *Knock-out*, *Knockout*. Det samme gjelder kombinasjonen substantiv og substantiv, f.eks. *Science-Fiction*, *Sciencefiction*, *Midlife-Crisis*, *Midlifecrisis*. (<http://www.rechtschreibrat.com/>)

¹³ Ordet *nonchalant* kan man ikke lenger føle som negasjon i dag, men opprinnelig var dette negasjon. Ordet kommer fra fransk og dets historie er følgende: "Present participle of Old French nonchaloir ('to have no importance'), from Latin non 'not' + calere 'to be warm'." (<http://en.wiktionary.org/wiki/nonchalant>)

F.eks. *Nonfiction* = bøker som skiller seg fra andre bøker, fordi de ikke er fiktive,

Non-print-medien = medier som ikke er trykt, som motsetning til de trykte mediene

- c) *Non-* kan ha privativ betydning, dvs. *non-* kan uttrykke *uten*, *manglende* eller *-løs*.

Det finnes oftere antonymer til disse uttrykkene.

F.eks. *nonprofit* = profitløs, *Nonstop* = uten stopp

- d) *Non-* kan også uttrykke kombinasjon av signalordene *uten*, *-løs* og *skille*.

F.eks. *Non-Iron-Hemd* = en skjorte som skiller seg fra de andre fordi den er strykefri,

*Non-profit-Fernsehen*¹⁴ = en TV som arbeider uten profitt og på denne måten skiller seg den fra de andre

3.2.2.2 Det norske prefikset *non-*

I norsk kan prefikset forbindes med substantiver og adjektiver, verb blir ikke forbundet med *non-* (unntak: *nonsjalere*). Prefikset har samme opprinnelse og betydning som prefikset *non-* i tysk (kap. 2.2.2.1).

3.2.2.2.1 Det norske prefikset *non-* i korpuset

I *Bokmålsordboka* finnes det følgende 18 leksemer med *non-*:

nonchalanse (*nonsjalanse*), *nonchalant* (*nonsjalant*), *nonchalere* (*nonsjalere*),
nonfigurativ, *nonintervensjon*, *nonkombattant*, *nonkonformisme*, *nonkonformist*, *nonpareille*,
nonprofit, *nonprofitbasis*, *nonprofitorganisasjon*, *nonsens*¹⁵, *nonsensdikt*, *nonstop* (*non stop*),
nonstopforestilling, *nonstopmusikk*

¹⁴ Ifølge *Rat für deutsche Rechtschreibung* skal substantiver etter bindestrek skrives med stor forbokstav som det er i f.eks. *die Natrium-Chlor-Verbindung, der 400-Meter-Lauf* (<http://www.neue-rechtschreibung.de/regelwerk.pdf>), men i tysk tekstkorpus kan man ofte finne eksempler med liten forbokstav.

¹⁵ Ordet *nonsens* kom fra engelsk til norsk og er laget av *non-* og lat. *sensus* som betyr *fornuft*. Det finnes ikke ordet *sens* i norsk, men til tross for det er *non-* et prefiks her.

Nesten alle leksemer med *non-* kan man finne i to varianter, dvs. skrevet sammen med basisordet og skrevet med bindestrek, f.eks. *nonfigurativ* og *non-figurativ*, *nonverbal* og *non-verbal* osv. Ifølge Språkrådet er det riktig å skrive disse ordene sammen, men på grunn av innflytelsen av engelsk skriver man dem ofte med bindestrek. (<http://www.sprakrad.no/nn-no/Sprakhjelp/Skrivereglar-og-grammatikk/Eitt-eller-fleire-ord/#samansett>)

Ord som *Non-Book*, *non-iron*, *Non-Cooperation* finnes ikke i den norske ordboka, men man kan finne noen eksempler i korpuset, f.eks. *non-food-marked*.

Ordet *nonverbal* finnes ikke i den norske ordboka, men det finnes én forekomst i korpuset. Man kan også finne dette ordet i google veldig ofte (ca. 20 000 forekomster).

Ved siden av de ovennevnte leksemene finnes det i Oslo-korpuset også leksemer *non-lymfatisk*, *non-invasiv*, *non-fiction*, *non-fiction-bøker* og *non-food-produkter*.

3.2.2.2 Sammenligning av prefikset *non-* i tysk og norsk

Jeg har ikke skrevet noen sammenlikning av de hjemlige prefiksene i kapitlene ovenfor fordi jeg vil skrive om dem i kapittel 4. I dette kapitlet vil jeg skrive om en analyse som jeg har gjennomført på basis av et tekstkorpus som jeg har laget. Fordi jeg har funnet bare veldig få forekomster av fremmede prefikser i dette tekstkorpuset, har jeg ikke gjennomført noen analyse over disse prefiksene. Derfor har jeg sammenliknet bruk av prefikset *non-* i tysk og i norsk på basis av forekomstene jeg har funnet i Oslo-korpuset og IDS Mannheim-korpuset i dette kapitlet:

Nonchalant: I tysk finnes det bare en skrivevariant – *nonchalant*. I norsk finnes det to skrivevarianter, en fremmed variant *nonchalant* og også en fornorsket variant *nonsjalant*, *nonsjalanse*, *nonsjalere*. Ifølge Oslo-korpuset brukes imidlertid den fornorskede varianten mye mindre enn den ikke fornorskede skrivevarianten. Jeg har funnet én forekomst av *nonsjalanse* og én forekomst av *nonchalanse*, men *nonsjalant* finnes bare én gang

i korpuset, mens *nonchalant* syv ganger. Verken *nonchalere* eller *nonsjalere* finnes i korpuset. Samme resultater finner man i google (veldig sjelden forekomst av verbet). I tysk finnes det ikke noe verb avledet av *nonchalant*. Ordet *nonchalanse* kan oversettes som *Lässigkeit* eller *Nachlässigkeit* til tysk.

Nonstop: I begge språkene er *nonstop* et adverb. Ofte opptrer *nonstop* som forledd i avledninger både i norsk og i tysk. I tysk skriver man disse avledningene som regel med bindestrek, f.eks. *Nonstop-Kino*, *Nonstop-Flug*, men man kan også finne den skrevet sammen. Man kan også finne skrivevarianten *Nonstopp* i tysk. Ifølge det tyske IDS Mannheim korpuset skriver man også *Non-stop* eller *Non-stopp*, men det er ikke så ofte (ca. 7000 forekomster av *Nonstop* uten bindestrek og cca. 1700 forekomster av *Non-Stop* med bindestrek)

Når det gjelder bindestrek, er anbefalingene fra *Rat für deutsche Rechtschreibung*¹⁶ ikke så strikte: ”Man setzt einen Bindestrich zwischen allen Bestandteilen mehrteiliger Zusammensetzungen, in denen eine Wortgruppe oder eine Zusammensetzung mit Bindestrich auftritt, sowie in unübersichtlichen Zusammensetzungen aus gleichrangigen, nebengeordneten Adjektiven.” (<http://www.neue-rechtschreibung.de/regelwerk.pdf>)

Ifølge *Bokmålsordboka* (2005) skrives sammensetninger med *nonstop* sammen, f.eks. *nonstopmusikk*, *nonstopforestilling*, men man kan finne også skrivevariantene *nonstop musikk* eller *non stop musikk* i google. I norsk kan man skrive *nonstop* både med mellomrom *non stop* eller *nonstop*. I Oslo-korpuset og google kan man også finne varianten med bindestrek *non-stop*, f.eks. *non-stop-program*.

¹⁶ ”Der Rat für deutsche Rechtschreibung ist die zentrale Instanz in Fragen der Rechtschreibung. Nachdem er im Jahre 2006 Empfehlungen zur Modifikation des amtlichen Regelwerks vorgelegt hatte, hat er sich seinen langfristigen Aufgaben zugewandt. Zu diesen gehört insbesondere die Beobachtung des Schreibgebrauchs der deutschen Rechtschreibung, die wie alle Bereiche der Sprache einer steten Entwicklung unterworfen ist, und die Bewahrung der Einheitlichkeit der Rechtschreibung im deutschen Sprachraum.” (<http://www.rechtschreibrat.com/>)

Nonkonformisme / Nonkonformismus og *nonkonformist / Nonkonfirmist* opptrer både i norsk og tysk. I norsk kan man også finne *non-konformist*.

I *Bokmålsordboka* (2005) finnes ikke *nonkonformitet*, men man kan finne ordet i google veldig ofte, (sjelden også *non-konformitet*). I tysk finnes i tillegg også *Nonkonformistin* som ikke eksisterer i norsk.

Både i tysk og norsk finnes konkurransevarianter med prefiksene *ikke-/nicht-* og *u-/un-*, f.eks. *unkonform leben, Nichtkonformität*.

Nonprofit finnes i den tyske ordboka ikke som et selvstendig ord, men det finnes i avledninger, f.eks. *Non-Profit-Unternehmen*. Det tyske korpuset dokumenterer imidlertid noe annet: Det finnes også *Nonprofit* som substantiv, f.eks. *Nonprofit kannten tatsächlich schon die alten Eidgenossen mit Allmenden und Korporationen* (Zürcher Tagesanzeiger, 20.04.1999, S. 12), eller som et ubøyelig adjektiv, f.eks. *Neu im Angebot der Lobby ist ein nonprofit Cateringservice, (...) der zu günstigen Preisen Wiesbadener Schulen beliefern wird* (Frankfurter Rundschau, 14.09.1999, S. 30), men det er veldig sjelden. I tysk skrives både *Non-Profit* med bindestrek eller sammen *Nonprofit*. Ifølge IDS Mannheim-korpuset skrives sammensetninger med *nonprofit* også sammen (ca. 80 forekomster), f.eks. *die nonprofitorientierten Radiomacher, Nonprofitorganisation*.

Ifølge *Bokmålsordboka* (2005) skrives sammensetninger med *nonprofit-* sammen som *nonprofitbasis*, men i Oslo-korpuset finnes også varianten *non-profit organisasjon* og i google også *non-profit-organisasjon* eller *non profit organisasjon*. I virkeligheten er den sammenskrevede varianten minst hyppig.

Andre ord: Norske ord som ikke finnes i tysk ordbok, er f.eks. *nonintervensjon* (*non-intervensjon*) og *nonkombattant* (også *non-kombattant*), men de brukes heller ikke ofte i norsk. Jeg har ikke funnet noen eksempler på disse leksemene i Oslo-korpuset, men man kan finne noen eksempler i google. I tysk er *Nonintervention* ikke i ordboka, men jeg har funnet én forekomst i IDS Mannheim-korpuset. I tysk bruker man imidlertid det tyske ordet

Nichteinmischung i stedet for *Nonintervention*. *Nonkombattant* finnes i tysk verken i korpuset eller i google, man bruker oversettelsen *nicht am Kampf beteiligt*.

3.2.2.3 Andre fremmede negative prefikser

Det finnes mange andre fremmede negative prefikser både i tysk og norsk. Disse prefiksene er de samme i begge språkene og de er for det meste forbundet med de samme leksemene. Disse leksemene er for det meste også fremmede. På grunn av dette vil jeg ikke beskjefte meg med disse prefiksene separat i norsk og tysk, men jeg vil gi en kort oversikt over de restlige prefiksene. Det vil gjelde både norsk og tysk.

Til disse andre fremmede prefiksene som uttrykker negasjon hører prefiksene *a(r,n)-*, *anti-*, *in-* (*il-,im-,ir-*), *de(s)-*, *dis-*.

3.2.2.3.1 Prefikset *a-* (*an-*, *ar-*)

Ifølge Klosa (1996: 160f.) prefigerer dette prefikset bare adjektiver og substantiver. Prefikset har betydningen *ikke*, dvs. det forandrer betydningen til ordet til det motsatte eller uttrykker at noen egenskaper ikke er til stede.

Prefikset er overtatt fra det greske prefikset *a-* og blir utvidet til *an-* før en vokal, f.eks. *anorganisk* eller før *h*, f.eks. *anhydrid*. Sjelden kan prefikset bli utvidet til *ar-*, f.eks. *arrytmisk*. I gresk heter *a-* Alpha privatium og det er etymologisk i slekt med den indogermanske negasjonen som ble grunn for det latinske *in-*, det slaviske *ne-* og det germanske *un-*. *A-* kom til germansk over latin. Prefikset er dokumentert i tysk allerede hos Adelung (1732-1806), i 19. århundre var prefikset allerede utbredt.

Prefikset *a-* brukes nesten bare i fagspråklig ordforråd. Leksemer med *a-* finnes for det meste i teknikk, medisin eller naturvitenskap (biologi, zoologi, botanikk, kjemi, geologi,

mineralogi, fysikk, optikk), ikke så ofte i de humanistiske fag (unntak er filosofi eller lingvistikk). Det finnes noen ord som ikke hører til noe bestemt vitenskapsområde, men de er sjeldne, f.eks. *analfabet* eller *amusisk*.

Det er mange leksemer med *a-* hvor det er vanskelig å avgjøre om *a-* er et negativt prefiks eller ikke. Man må lete etter disse ordene i en etymologisk ordbok. F.eks. *amarant* – kommer fra latinsk *amarantus*, fra gresk *amáranton* = *eine nicht verwelkende Blume*.

Prefikset har enten negativ, eller privativ betydning, men dette kan variere litt. Ren negativ betydning har prefikset *a-* f.eks. i ordene *Akatholik* eller *azyklisch*. Privativ betydning er f.eks. i ordene *azentrisch* (*zentrumslos*) eller *atonisch* (*spannungslos*)

Det finnes ikke så mange antonymiske uttrykk til leksemer som er laget ved hjelp av *a-*, men det finnes mange synonymer. Disse synonymene er oversettelser til tysk eller norsk, for det meste ved hjelp av suffiksene *-los*, *-losigkeit* eller *-frei*, f.eks. *asexual* – *geschlechtlos*, *atheistisch* – *gottlos* (*ugudelig*), *Anonymität* – *Namenlosigkeit* (*navnløs*) osv. Det finnes også mange leksemer som er laget ved hjelp av prefikset *un-* eller *nicht-*, f.eks. *Agnosie* – *Nichtwissen*, *atypisch* – *untypisch* (*utypisk*), *asomatisch* – *unkörperlich*.

3.2.2.3.2 Prefikset *ant-/anti-*

Ifølge Klosa (1996: 190f.) er det mange som ikke ville ordne prefikset *anti-* til negative prefikser. Men dette prefikset har to hovedbetydninger – det kan bety *mot* (å være mot noe) og det kan også bety *ikke*.

Prefikset kommer fra gresk. I gresk kan *anti* brukes som en preposisjon som betyr *mot* (*angesichts*, *gegenüber*) eller som et prefiks med betydning *mot* (*entgegen-*, *wider-*). I gresk ble prefikset forbundet for det meste med verb, men som et fremmed prefiks i tysk og norsk er det forbundet bare med substantiver og adjektiver, f.eks. *Antipathie* (*antipati*), *Antichrist*

(*antikrist*). I dag er prefikset produktivt for det meste i vitenskapelig, fagspråklig og politisk ordforråd.

Ifølge Klosa har prefikset følgende betydninger:

- a) fiendtlig, avvisende, mot noe – f.eks. *antiautoritär, antisemitisk, antikommunistisk*
- b) middel som virker mot noe – f.eks. *Antitussivum, Antichlor, antitank-patroner*
- c) det motsatte til noe – f.eks. *antihelt, antikrist*

Både i tysk og i norsk kan man skrive prefikset enten sammen med basisordet eller med bindestrek, f.eks. *antisemittisk, antirasist, anti-mafia, anti-forhold*. Det finnes ikke noen regel om hva slags ord man skal skrive med bindestrek og hva slags ord man skal skrive sammen. Man kan finne noen ord skrevet både med bindestrek og uten, f.eks. *Anti-Imperialist* (4 forekomster), *Antiimperialist* (6 forekomster), *Antidoping-Chef* (2 forekomster), *Anti-Doping-Chef* (11 forekomster), *Anti-Rassismus* (56 forekomster), *Antirassismus* (155 forekomster), *Anti-Bürger* (5 forekomster), *Antibürger* (8 forekomster) osv. På norsk kan man også finne noen eksempler på *anti-* skrevet uten bindestrek som to ord, f.eks. *anti forhold*.

I tekstkorpuset som jeg har laget (se kapittel 4), har jeg funnet noen leksemer som i norsk ble skrevet med bindestrek og ble oversatt til tysk med leksemer skrevet uten bindestrek, f.eks. *anti-borgerlig – antspiessbürgerlich, anti-byråkratisk – antibürokratisch*. Jeg har også funnet det motsatte, det norske ordet uten bindestrek ble oversatt ved hjelp av ordet med bindestrek til tysk, f.eks. *antiterror-politi – Anti-Terror-Kommando*.

3.2.2.3.3 Prefikset *in-* (*il-, im-, ir-*)

Ifølge Klosa (1996: 271f.) kommer prefikset *in-* fra latin og har samme etymologi som det greske prefikset *a-* og det tyske prefikset *un-*. Prefikset uttrykte negasjon i leksemer som *indoctus, inficetus* eller *insipiens* og var ganske frekvent for det meste før adjektiver og deres derivater. Fra latin kom prefikset til fransk, engelsk og etterpå til andre språk som tysk. I latin

finnes det et annet, homonymt prefiks *in-* til: det er et verbalt prefiks som tilsvarer preposisjonen *i* (*in*) og betyr *inn i* (*drin, dran, drauf*), f.eks. i ord *invadere, investere, involvere* osv.

Prefikset har enten sin grunnform *in-*, eller det kan endre konsonanten i noen tilfeller. Foran leksemer som begynner med *l* er prefikset *il-*, f.eks. *illegal*, foran leksemer som begynner med *m, b* eller *p*, er prefikset *im-*, f.eks. *immobil, implausibel* og foran leksemer som begynner med *r*, er prefikset *ir-*, f.eks. *irrational*. Denne prefiksvariasjon er nedarvet fra latin.

Ved hjelp av prefikset *in-* kan det lages substantiver, adjektiver eller verb, f.eks. *intoleranse, impotens, irreversibel, inaktiv, invalidieren*. Prefikset er forbundet for det meste med fremmede leksemer som har flere stavelser, f.eks. *indirekt, indiskret, intolerant*.

Betydningen til prefikset *in-* er enten negativ, eller privativ. Leksemer med *in-* i negativ betydning er f.eks. *inkompetent, immobil, irreparabel, inaktiv, indiskret, infinitt*. Leksemer med *in-* i privativ betydning er f.eks. *Insomnie* (mangel på søvn), *Indisziplin, Inappetenz* (mangel på matlyst).

Leksemer som er laget ved hjelp av prefikset *in-*, har som antonymer for det meste basisleksemer uten prefikset, f.eks. *intoleranse – toleranse, inaktiv – aktiv, irreal – real, infleksibel – fleksibel*.

Synonymer til leksemer som er laget ved hjelp av prefikset *in-*, er laget for det meste ved hjelp av det hjemlige prefikset *u-/un-*, f.eks. *irreal – unreal, instabil – ustabil, inadekvat – uadekvat, indiskutabel – udiskutabel* osv. Disse leksemene kan også ha synonymer som ikke er fremmede basisleksemer, f.eks. *Irrealität – Nichtwirklichkeit, inkomplett – unvollständig, inadekvat – utilstrekkelig*. Man kan ikke si generellt om det brukes flere leksemer med prefikset *in-*, eller hjemlige prefikser. Det er f.eks. 132 forekomster av *Irrealität* og bare 4 forekomster av *Nichtwirklichkeit* i korpuset, men bare 39 forekomster av *inkomplett*

og ca. 3950 forekomster av *unvollständig*. I det norske korpuset er det bare 2 forekomster av *inadekvat*, men 172 forekomster av *utilstrekkelig*.

Leksemer som har privativ betydning, kan ha synonymer som er laget ved hjelp av suffikset *-los*, f.eks. *informal – zwanglos, indiszipliniert – zuchtlos* osv.

Man kan ikke si at det oppstår nye leksemer eller ad hoc sammensetninger med *in-* i norsk eller tysk, leksemene med prefikset *in-* er for det meste lånord som er internasjonale og er lånet som helhet.

3.2.2.3.4 Prefikset *de(s)-*

Ifølge Klosa (1996: 220f.) brukes prefikset *de(s)-* i verb, adjektiver og substantiver. Prefikset er et latinsk prefiks, som i latin brukes i verb, substantiver og adjektiver. De fleste ord med prefikset *de(s)-* kom fra latin, men noen få kom også fra andre språk, f.eks. *deodorant, design, detektiv* fra engelsk eller *desperado* fra spansk, men i disse leksemene føler man *de-* ikke som et prefiks eller til og med et negativt prefiks.

Prefikset *des-* dukker opp før vokaler, prefikset *de-* før konsonanter. Prefikset forbinder seg bare med fremmede basisleksemer. Når det gjelder adjektiver, brukes prefikset *de(s)-* ikke sammen med rotord, men bare med avledninger på f.eks. *-bar, -lich, -sam, -abel/-ibel* osv.

Prefikset har to hovedbetydninger, for det første er det reversativ betydning, dvs. at man sletter noe (tilsvarer prefikset *ent-* hos verb, f.eks. *desarmieren – entwaffnen*), for det andre er det privativ betydning. Adjektiver og partisipper perfekt med prefikset *de(s)-* kan ha betydning av ren negasjon, f.eks. *desinteressiert, desillusjon, desperat*.

I fagspråk kan prefikset *de(s)-* ha andre betydninger. Det kan bety *negativ vurdering* eller *mangel* eller *feil handling*, f.eks. i *deformieren, desorientere*. Det kan også bety *fjerning*

eller *utryddelse*, f.eks. *dehydrieren*. For det tredje kan prefikset ha betydning *negasjon*, *motsetning*, f.eks. *desentralisere*, *desaxial*.

Stor andel av alle leksemene med *de(s)*- hører til bestemt fagspråkordforråd, f.eks. *Depilation*, *devital* (medisin), *dehalogenieren* (kjemi), *dekontaminieren* (fysikk), *destabilisieren* (politikk), *Desozialisering* (sosiologi).

Leksemene som er laget ved hjelp av prefikset *de(s)*-, kan ha antonymer uten prefikset, f.eks. *dezentral* – *zentral*, *Desorganisering* – *Organisering*. Antonymer kan også være laget ved hjelp av et annet prefiks, f.eks. *destruieren* – *konstruieren*, *despektieren* – *respektieren*. Synonymer er for det meste laget ved hjelp av hjemlige prefikser, f.eks. *desarmieren* – *entwaffnen* (*avvæpne*), *Deformation* – *Mißförmigkeit*, *defavorabel* – *ungünstig*, *demontieren* – *abbauen* (*ta ned*). Man kan si at hjemlige leksemer brukes hyppigere (0 forekomster av *desarmieren* og *defavorabel* i korpuset), men f.eks. *Deformation* brukes vesentlig mer enn *Mißförmigkeit*. Vi kan si at hvis et leksem med prefikset *de-* har synonym uttrykk med prefikset *un-/ent-/ab-/u-*, brukes dette uttrykket for det meste hyppigere enn det fremmede ordet.

3.2.2.3.5 Prefikset *dis-*

Ifølge Klosa (1996: 251f.) kan man lage verb, substantiver og adjektiver ved hjelp av prefikset *dis-*. Prefikset stammer fra latin og betyr i latinske verb *fra hverandre* (*auseinander*), dvs. atskillelse eller avbrytelse. Det har også lydvarianten *dif-* (*diffizil*). Mange leksemer kom til tysk direkte fra latin (*disjungieren*), men noen også fra engelsk (*Disengagement*) eller fransk (*Diskredit*).

Alle verb som er laget ved hjelp av prefikset *dis-*, ender på *-ieren/-ere*, f.eks. *disharmonere* eller *diskreditere*.

Prefikset har følgende betydninger:

- a) negativ betydning, det motsatte, f.eks. *diskongruens, diskontinuitet, dissimilasjon*
- b) privativ betydning, f. eks. *disproporsjon, Disinklination, Disaffektation*
- c) pejorativ betydning, f.eks. *disharmonere, diskreditt, dissonans*

Antonymer til leksemer som er laget ved hjelp av prefikset *dis-* er enten basisleksemer uten prefikset, f.eks. *disharmoni – harmoni*, eller noen fremmede ord med f.eks. prefiksene *kon-* eller *per-*.

Synonymer til leksemer med *dis-* er for det meste laget ved hjelp av prefiksene *u-/un-* eller *mis-/miss-*, f.eks. *diskreditt – miskreditt, dislojal – uloyal*. Synonymer kan også være noen hjemlige leksemer, f.eks. *disproporsjon – misforhold, disloyal – unährlich, displizieren – missfallen* osv.

3.3 Norske og tyske negative suffikser

Ifølge Klosa (1996: 34) er tyske suffikser *-los, -frei, -leer* og *-arm* ikke negative suffikser, men privative suffikser. Privasjon (Privation) betyr at noe ikke er til stede. Disse suffiksene uttrykker altså ikke at noe er negativt, men at noe ikke er til stede. Men forenklet sett kan vi også betrakte privasjon som negasjon.

3.3.1 De tyske suffiksene *-los* og *-frei*

Helbig og Buscha (2007: 557) skriver om suffikset *-los*: ”Bei manchen Adjektiven erscheint als Negationsträger auch das Suffix *-los*. Es handelt sich um Adjektive, die in der negativen Form direkt von Substantiv abgeleitet sind (denen oft eine direkte positive Entsprechung fehlt): *erfolglos, hilflos, rechtlos*.”

Suffikset *-los* har allerede siden gammelhøytysk betydningen *frei von, mangelnd* i adjektivale komposita (f.eks. *helfelós = hilflos*). Ifølge Qian (1987: 56) har suffikset *-los*

betydningen *uten* eller *ikke noe*. Det brukes til å uttrykke at noe ikke er til stede. Det er det mest benyttede morfemet og opptrer i alle typer tekster. Ved hjelp av dette suffikset blir det laget adjektiver. Suffikset har vært veldig produktivt til nåtida.

Betydningen til prefikset er privativ, suffikset *-los* kan være forbundet med leksemer med både negativ og positiv betydning, f.eks. *problemlos*, *chancenlos*.

Antonyme suffikser til *-los* er *-voll* (*kraftlos* – *kraftvoll*), *-reich* (*fettlos* – *fettreich*), *-haltig* (*fettlos* – *fetthaltig*) eller *-haft* (*lückenlos* – *lückenhaft*). (Klosa 1996:114-115)

Avledninger som ble laget ved hjelp av suffikset *-los*, kan også fungere som grunnord for andre avledninger, f.eks. *arbeitslos* – *Arbeitslosigkeit*. Suffikset kan konkurrere med noen negative prefikser, f.eks. *schuldlos* – *unschuldig*, *formlos* – *unförmig* osv.

Tabell 7 (*-los*) ifølge Qian (1987: 60)

mit Substantivsimplizia ohne Fügungselement	+	freundlos
mit Substantivsimplizia auf -e, ohne Fügungselement	(+)	ehelos
mit Substantivsimplizia auf -e, mit Fügungselement -s	()	ausnahmslos
mit Substantivsimplizia auf -e, mit Fügungselement -n	(+)	wolkenlos
mit Suffixableitungen auf -er -nis -ung	+	führerlos ergebnislos hoffnungslos
mit fremdwörtlichen Suffixableitungen auf -el -ion -enz	+	ärmellos funktionslos konkurrenzlos
mit Substantivzusammensetzungen	(+)	vaterlandslos

mit Substantivbasen in Pluralform	()	kinderlos
mit Adjektivbasen	()	bewußtlos
mit Verbbasen	()	leblos

Suffikset *-frei* er et privativt suffiks. Betydningen til suffikset er at noe ikke er til stede og at det er positivt. Ved hjelp av suffikset blir det laget adjektiver, og det er forbundet for det meste med substantiver. I tyske grammatikker nevnes dette suffikset ikke ofte eller bare som et ubetydelig suffiks. I virkeligheten brukes suffikset ofte og det har vært fremdeles produktivt. I motsetning til suffikset *-los* brukes suffikset *-frei* bare i leksemer som er positive, f.eks. *schmerzfrei, schuldenfrei, sorgenfrei, kostenfrei, fehlerfrei* osv.

I noen leksemer konkurrerer suffikset *-frei* med suffikset *-los*, og betydningen er den samme, f.eks. *kostenlos – kostenfrei, schuldlos – schuldenfrei, zweifellos – zweifelsfrei* osv. I noen tilfeller har suffiksene ikke samme betydningen, f.eks. *arbeitslos* (ha ikke noe arbeid) – *arbeitsfrei* (ha fri fra arbeidet). Suffikset kan brukes til å lage noen ad hoc sammensetninger, f.eks. *münzfrei, insektenfrei* osv.

Tabell 8 (*-frei*)

mit Substantivimplizia ohne Fügungselement	fehlerfrei gasfrei angstfrei
mit Substantivimplizia auf -e, ohne Fügungselement	schneefrei beschwerdefrei
mit Substantivimplizia mit Fügungselement -s	zweifelsfrei vorurteilsfrei
mit Substantivimplizia auf -e, mit Fügungselement -n	sorgenfrei

mit Suffixableitungen auf -er -nis -ung	fehlerfrei hindernisfrei verletzungsfrei
mit Fremdwörtern	autofrei computerfrei barrierefrei koffeinfrei
mit Substantivzusammensetzungen	nebenwirkungsfrei
mit Substantivbasen in Pluralform	gebührenfrei
mit Adjektivbasen	–
mit Verbbasen	werbefrei

3.3.2 De norske suffiksene *-løs* og *-fri*

Ifølge *Våre arveord* (2000: 570) betyr det norske suffikset *-løs*¹⁷ (på nynorsk *-laus*) *ikke kompakt* eller *ikke festet*. Suffikset er hjemlig og formen *-løs* kommer fra dansk. Det er adjektiver som lages med suffikset *-løs*. Suffikset er forbundet for det meste med substantiver.

3.3.2.1 Suffiksene *-løs* og *-fri* i korpuset

Suffikset *-løs* uttrykker at noe ikke er til stede og at det er negativt eller positivt, i motsetning til suffikset *-fri* som uttrykker at noe ikke er til stede, men at det bare er positivt. I noen positive uttrykk kan disse to suffiksene konkurrere. F.eks. *problemløs* – *problemfri*, *sorgløs* – *sorgfri*, *skadeløs* – *skadefri*, men *respektløs* – **respektfri*, *sjanseløs* – **sjansefri*, *håpløs* – **håpfri*.

¹⁷ I ord som *muskuløs*, *mirakuløs* eller *nebuløs* er det ikke snakk om suffikset *-løs*, men det latinske *-øs* som egentlig har motsatt betydning – f.eks. *muskuløs* = som har kraftige muskler. Det tilsvarende suffikset i tysk er suffikset *-ös*.

I noen ord har suffiksene annerledes betydning – *-løs* er negativt, og *-fri* er positivt, og de brukes i helt annerledes kontekster, f.eks.:

Arbeidstaker som arbeider på søndager kan kreve å få arbeidsfri enten på søndag som faller umiddelbart før ferien, eller på søndag umiddelbart etter. (Lovtekster 1988 - SA/Lo88/01)

Mor var alkoholiker, far arbeidsløs og voldelig. (Kvinner & Klær - AV/KK97/01)

Suffikset er for det meste forbundet med abstrakte uttrykk, f.eks. *håpløs, hjelpeløs, respektløs, meningsløs, fantasiløs, nytteløs, sorgløs, skamløs, sjanseløs* osv.

Suffikset *-løs* er veldig produktiv i nåtida også, det oppstår mange ad hoc sammensetninger, som kan være laget av konkrete uttrykk, f.eks. *kakeløs, scoringsløs, hesteløs, hytteløs* osv.

Avledninger som ble laget ved hjelp av suffikset *-løs*, kan også fungere som grunnord for andre avledninger, f.eks. *endeløs – endeløshet, hjelpeløs – hjelpeløshet*. Adjektiver som er laget ved hjelp av suffikset *-løs*, må bøyes i tall og genus, f.eks. *et håpløst barn, en håpløs mann, håpløse mennesker*.

Tabell 9 (*-løs*)

med rotord uten bindeelement	navnløs barnløs
med rotord med bindeelement -s	arbeidsløs
med suffiksavledninger på -else -ing	følelsesløs forutsetningsløs
med fremmede ord	funksjonsløs sjanseløs
med adjektiv	–
med verb som grunnlag	hvileløs

Ved hjelp av suffikset *-fri* lages det også adjektiver. Suffikset er for det meste forbundet med substantiver, veldig sjelden kan det forbindes med verb, f.eks. *knitrefri*, *knirkefri*.

Suffikset er fremdeles produktivt, og det finnes vesentlig flere leksemer med *-fri* i korpuset enn i *Bokmålsordboka*.

Suffikset kan ha flere betydninger. Det kan bety at noe ikke er til stede og at det er positivt, f.eks. *problemfri*, *skadefri*, *sorgfri*. Forenklet sett følger av dette at suffikset er forbundet med leksemer som har negativ betydning og at suffikset endrer betydningen til leksemene til positiv betydning, f.eks. *symptomfri*. Suffikset kan også bety at noe ikke er til stede, men betydningen er ikke positiv, men nøytral, f.eks. *skinn-* og *benfri gjeddefilet*, *bart/skjeggfri*. Suffikset kan også bety at noe ikke trenger å være tilstede, f.eks. *reseptfri*. I noen leksemer betyr suffikset at noen har fri fra en regelmessig begivenhet. *tjenestefri*, *scenefri* osv. I ordet *valgfri* har suffikset den motsatte betydningen, dvs. at man kan velge noe fritt.

Suffikset *-fri* kan erstattes av *fri for* og det har samme betydning som suffikset, f.eks. *fri for klimafarlige gasser*, *fri for smerter* osv.

Adjektiver som er laget ved hjelp av suffikset *-fri* må bøyes i genus og tall, f.eks. *karakterfri skole*, *alkoholfritt øl*, *røykfrie soner*.

Tabell 10 (*-fri*)

med rotord uten bindeelement	gjestfri piggfri kjøttfri
med rotord med bindeelement -s	arbeidsfri statsfri
med suffiksavledninger på -else -ing	forbindelsesfri undervisningsfri

med fremmede ord	alkoholfri korrupsjonsfri risikofri
med adjektiv	–
med verb som grunnlag	knitrefri smittefri

3.3.3 De tyske suffiksene *-arm* og *-leer* i korpuset

Man skriver ikke ofte om suffiksene *-arm* og *-leer* i tyske grammatikker. Derfor vil jeg ikke skrive noe teoretisk kapittel om disse suffiksene, men jeg vil straks skrive om det jeg har funnet i korpuset.

Suffikset *-arm* stammer fra adjektivet *arm* som betyr *fattig*. Det er ikke noe typisk negativt suffiks, betydningen er heller privativ. Det uttrykker ikke at noe ikke er til stede, men at det er lite av noe.

Ordlaging ved hjelp av suffikset *-arm* er fremdeles produktiv, og det blir forbundet for det meste med substantiver, f.eks. *torarm*, *fett- und kalorienarm*, *einkommensarm*

Det private suffikset *-leer* brukes i noen få leksemer og betyr det samme som prefikset *-los*, dvs. at noe ikke er til stede. Det mest brukte leksemet er *menschenleer*, men det eksisterer også andre eksempler, f.eks. *autoleer*, *fischleer*, *bienenleer*. Noen ganger konkurrerer suffikset *-leer* med suffikset *-los*, f.eks. *inhaltsleer* – *inhaltslos*, *sinnleer* – *sinnlos*.

3.3.4 De norske suffiksene *-fattig* og *-tom* i korpuset

Heller ikke i *Norsk referansegrammatikk* (1997) skrives det om suffiksene *-fattig* og *-tom*. Derfor vil jeg også skrive straks om det jeg har funnet i korpuset.

Suffikset *-fattig* og leksemet *fattig* har den samme betydningen. Den er privativ, men det betyr ikke at noe ikke er til stedet i det hele tatt, men at det er lite eller for lite av noe. Suffikset forbindes bare med substantiver, både med abstrakte og med konkrete, f.eks. *industrifattig*, *snøfattig*, *nyhetsfattig*, *kulturfattig*.

Man kan lage forskjellige ad hoc sammensetninger ved hjelp av dette suffikset, det er ikke begrenset hvilke substantiver suffikset *-fattig* kan forbindes med, f.eks. *operafattig by*, *funnfattig*, *ressursfattig*.

Suffikset *-tom* har samme betydning som suffikset *-løs*, dvs. at noe ikke er til stede, men det forbindes bare med noen leksemer. Man kan finne for det meste leksemet *mennesketom* eller *folketom* i korpuset. Unntaksvis kan man finne også andre leksemer med suffikset *-tom*, f.eks. *passasjertom*, *tanketom*, men det forbindes ikke med så mange forskjellige leksemer som suffikset *-leer* i tysk.

4. Analyse

Innenfor den praktiske delen av masteroppgaven har jeg gjennomført en analyse over negasjon i norsk og tysk. Jeg har undersøkt både syntaktisk og leksikalsk negasjon, men jeg har konsentrert meg mer om den leksikalske negasjonen.

Jeg har laget et eget tekstkorpus som består av fem skjønnlitterære bøker, to av dem er skrevet på tysk og tre er skrevet på norsk. Korpuset består også av bøkens oversettelser til tysk, hhv. norsk. Jeg har benyttet de tyske bøkene *Der schwarze Obelisk* (1956) av Erich Maria Remarque og dens oversettelse *Den sorte obelisk: historien om en forsinket ungdom* (1963), oversatt av Peter Magnus, og *Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull* (1954) av Thommas Mann og dens oversettelse *Storsvindleren Krull* (1955), oversatt av Gerd Høst. Jeg har lest bøkene og letet etter negative prefikser og suffikser. Jeg har benyttet 800 tyske prefikser og suffikser i analysen, første 400 i *Der schwarze Obelisk* og første 400 i *Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull*. De tre norske bøkene var *Sofies verden* (1991) og *Vita brevis* (1996) av Jostein Gaarder og deres oversettelser *Sofies Welt* (1993) og *Das Leben ist kurz* (1997), oversatt av Gabriele Haefs. Den tredje boka var *Ellevte roman, bok atten* (1992) av Dag Solstad og dens oversettelse *Elfter Roman, achtzehntes Buch* (2001), oversatt av Ina Kronenberger. I disse tre bøkene har jeg funnet tilsammen 678 prefikser og suffikser, det var første 400 i *Sofies verden*, 202 i *Ellevte roman, bok atten* og 76 i *Vita brevis* (det var ikke flere i disse to bøkene).

Jeg har undersøkt frekvensen av de enkelte prefiksene og suffiksene. I analysen har jeg inkludert alle forekomstene som jeg har funnet. I tilfelle jeg har undersøkt oversettelsen av affiksene, kunne jeg ikke analysere alle forekomstene. Noen ganger ble det ikke funnet noen adekvat oversettelse av ordet med et prefiks eller suffiks fordi oversetteren f.eks. hadde utelatt hele setningen eller ordet osv. Det ble heller ikke analysert fremmede prefikser og prefiksene *nicht-* og *ikke-* fordi det bare ble funnet veldig få forekomster av disse prefiksene. I analysen av oversettelsene ble derfor ikke alle eksemplene benyttet. Det ble analysert bare 753 forekomster med adekvat oversettelse (prefiksene *un-* og *miss-* og suffikset

-los). I norsk ble det analysert 623 forekomster med oversettelse (prefiksene *u-*, *mis-*, *van-* og suffikset *-løs*).

Setningsnegasjonen ble analysert også. Jeg har benyttet første 150 forekomster av nektingsadverbet *ikke* i Solstads roman *Ellevte roman, bok atten* og jeg har funnet deres oversettelser til tysk. Jeg har valgt denne boka fordi oversettelsen av boka var den yngste av oversettelsene jeg hadde til rådighet.

4.1 Resultater

4.1.1 Setningsnegasjon

Når det gjelder analysen av setningsnegasjonen, har jeg funnet ut at det ikke var noen stor forskjell mellom bruk av setningsnegasjon i norsk og tysk og at alle eksemplene tilsvarende reglene som er skrevet i grammatikkbøkene. I nesten alle tilfeller ble nektingsadverbet *ikke* oversatt ved hjelp av nektingsadverbet *nicht* til tysk og det sto på samme sted i den norske og den tyske setningen. *Ikke noe* ble for det meste oversatt ved hjelp av *kein*. Bare i to tilfeller ble *ikke* oversatt ved hjelp av leksemet *mitnichten* og i et tilfelle ved hjelp av *keinerlei*. Avvikene i oversettelsen var så små at vi kan sammenfatte analysen med det faktum at setningsnegasjonen fungerer på en veldig liknende måte i tysk og norsk, med hensyn til bestemte regler i begge språkene (f.eks. ordstilling i leddsetninger).

Hvis vi sammenligner frekvensen av bruk av setningsnegasjon med frekvensen av bruk av leksikalsk negasjon i norsk og tysk, må vi konstatere at setningsnegasjonen dominerer sterkt i begge språkene.

4.1.2 Leksikalsk negasjon

Når det gjelder analysen av den leksikalske negasjonen, har jeg først analysert frekvensen av enkelte negative prefikser og suffikser i norsk og tysk. I denne analysen ble alle forekomstene inkludert, både hjemlige og fremmede affikser. Det ble også inkludert forekomster som ikke hadde noen adekvat oversettelse. Jeg har laget følgende to tabeller, på basis av resultatene av tekstkorpuset:

Tabell 11 (tyske negative affikser)

tilsammen 800 tyske prefikser og suffikser								
<i>un-</i>	<i>-los</i>	<i>miss-</i>	<i>in-</i>	<i>nicht-</i>	<i>de-</i>	<i>dis-</i>	<i>-frei</i>	<i>wahn-</i>
560	190	37	4	3	2	2	1	1
70 %	23,8 %	4,6 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,1 %	0,1 %

Tabell 12 (norske negative affikser)

tilsammen 678 norske prefikser og suffikser												
<i>u-</i>	<i>-løs</i>	<i>mis-</i>	<i>van-</i>	<i>ikke-</i>	<i>in-</i>	<i>-fri</i>	<i>anti-</i>	<i>a-</i>	<i>de-</i>	<i>non-</i>	<i>dis-</i>	<i>di-</i>
545	69	28	11	7	4	3	3	2	2	2	1	1
80,4 %	10,2 %	4,1 %	1,6 %	1 %	0,6 %	0,4 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,1 %	0,1 %

I disse to tabellene kan vi se at strukturen i bruk av negative prefikser og suffikser er veldig liknende i tysk og norsk. Vi kan se at det mest brukte negative prefikset er *un-* i tysk og *u-* i norsk. Det tilsvarer det som er skrevet i grammatikker. I tysk ble *un-* funnet i 70 % tilfeller av negative affikser, det norske prefikset *u-* ble funnet til og med i 80,4 % tilfeller av affikser. På andre plass er suffikset *-los* i tysk (23,8 %) og *-løs* i norsk (10,2 %) Vi kan se at det norske prefikset *u-* forekommer med ca. 10 % hyppigere enn *un-* i tysk, derimot forekommer det norske suffikset *-løs* med ca. 10 % mindre hyppig enn suffikset *-los* i tysk.

Prefiksene *miss-* og *mis-* har nesten samme frekvens av forekomst både i tysk og i norsk (4,1 % og 4,6 %). I norsk dukker også opp det negative prefikset *van-* i motsetning til tysk (det ble funnet bare en forekomst av *wahn-* i tysk), men dette prefikset er det minst brukte negative hjemlige prefikset i norsk (bare 1,6 %). Når det gjelder det norske prefikset *ikke-*, er det merkelig at det ikke er noen omtale om prefikset *ikke-* i litteratur, men det ble funnet hyppigere i norsk (1 %) enn det tyske prefikset *nicht-* (0,4 %) som er beskrevet i litteratur. Dette tilsvarer det som jeg har skrevet i innledningen, nemlig at det er et stort misforhold i interesse til tyske og norske språkforskere om grammatikk og oppdatering av ordbøker og grammatikkbøker.

Det ble funnet vesentlig flere hjemlige affikser enn fremmede affikser både i tysk og norsk. Det henger sammen med det faktum at bøkene som ble benyttet til analysen, representerer skjønnlitteratur. Fremmede prefikser finnes for det meste i faglitteratur.

Jeg har også analysert hvordan man oversetter negative affikser fra tysk til norsk og omvendt. Jeg har sammenlignet bøker skrevet på tysk med deres oversettelse til norsk og bøker skrevet på norsk med deres oversettelse til tysk. Jeg har laget følgende tabeller over de midlene som ble benyttet til oversettelsen. Det ble laget en tabell til alle hjemlige affikser i begge språkene.

Det affikset som ble benyttet hyppigst er prefikset *un-* i tysk og *u-* i norsk.

Tabell 13 (oversettelse av *un-*)

<i>un-</i> oversatt til norsk, tilsammen 525 analyserte forekomster									
<i>u-</i>	<i>annet</i>	<i>ikke ingen</i>	<i>-løs</i>	<i>van-</i>	<i>uten</i>	<i>mis-</i>	<i>-fri</i>	<i>unn-</i>	<i>fremmed prefiks (de-)</i>
343	123	33	8	6	6	2	2	1	1
65,3 %	23,4 %	6,3 %	1,5 %	1,2 %	1,2 %	0,4 %	0,4 %	0,2 %	0,2 %

Tabell 14 (oversettelse av *u-*)

<i>u-</i> oversatt til tysk, tilsammen 516 analyserte forekomster								
<i>un-</i>	<i>annet</i>	<i>nicht kein</i>	<i>-los</i>	<i>fremmed prefiks (a-, in-)</i>	<i>ver-</i>	<i>ent-</i>	<i>wider-</i>	<i>miss-</i>
414	50	18	17	6	5	3	2	1
80,2 %	9,7 %	3,5 %	3,3 %	1,2 %	1 %	0,6 %	0,4 %	0,2 %

Vi kan se i tabellen 13 at 65,3 % leksemer med prefikset *un-* ble oversatt ved hjelp av et leksem med prefikset *u-* til norsk. 23,4 % ble oversatt på en helt annen måte, dvs. uten negasjon (f.eks. *Ungelernteit* – manglende erfaring, *unerfreulich* – kjedelig, *Ungebundenheit* – frihet osv.). På grunn av dette kan man si at man ikke bruker leksikalsk negasjon i norsk så hyppig som i tysk. Det følger også av det faktum at prefikset *u-* ble oversatt fra norsk til tysk bare i 9,7 % på en måte uten negasjon. Det kan også være et bevis på at tysk har større ordforråd, noe som ble forventet.

På tredje plass av alle oversettelsene til prefikset *un-/u-* er i begge språkene oversettelse ved hjelp av setningsnegasjon, men det er bare 6,3 % i norsk og 3,5 % i tysk. Man kan oversette prefiksene *un-* og *u-* også med andre negative affikser som *-los/-løs* eller *miss-/mis-*. I 1,2 % tilfeller ble prefikset *van-* brukt til å oversette prefikset *un-* fra tysk.

Når det gjelder betydning av prefikset *un-/u-*, kan man si at *un-/u-* hadde i de fleste leksemene ren negativ betydning (f.eks. *uklar*, *unbeweglich*, *ungern*). Det ble funnet bare få leksemer med nedsettende betydning, f.eks. *ugress*, *uvane* eller *Unwetter*.

Prefikset ble forbundet både med substantiver og adjektiver. Det tyske prefikset *un-* ble forbundet bare med hjemlige basisord i originaltekstene. Det norske prefikset *u-* ble for det meste forbundet med hjemlige basisleksemer, unntak er leksemene *ubalanse* (oversatt som *Gleichgewichtsstörung* og *unausgeglichen*), *uhistorisk* (oversatt som *unhistorisch*), *uorganisk* (oversatt som *anorganisch*), *usentimental* (oversatt som *schnöd*), *upraktisk*

(oversatt som *unpraktisch*), *udiskutabelt* (oversatt som *indiskutabel*) og *urealistisk* (oversatt som *unrealistisch*). Man kan se at prefikset *u-* forbindes med fremmede basisleksemer hyppigere enn det tyske prefikset *un-* (i tysk blir fremmede prefikser hyppigere bevart), men begge prefiksene forbindes for det meste med hjemlige basisleksemer.

Affikset som ble benyttet nest hyppigst, var suffikset *-los* i tysk og *-løs* i norsk. I tysk ble dette suffikset benyttet med ca. 10 % hyppigere enn i norsk. Det ble funnet følgende oversettelser av suffikset:

Tabell 15 (oversettelse av *-los*)

<i>-los</i> oversatt til norsk, tilsammen 192 analyserte forekomster					
<i>-løs</i>	<i>annet</i>	<i>u-</i>	<i>uten</i>	<i>ikke – ingen</i>	<i>-fri</i>
95	47	24	14	10	2
47,9 %	24,5 %	12,5 %	7,3 %	5,2 %	1 %

Tabell 16 (oversettelse av *-løs*)

<i>-løs</i> oversatt til tysk, tilsammen 68 analyserte forekomster						
<i>-los</i>	<i>annet</i>	<i>un-</i>	<i>ohne</i>	<i>nicht – kein</i>	<i>ent-</i>	<i>ver-</i>
48	8	4	3	2	2	1
70,6 %	11,8 %	5,9 %	4,4 %	2,9 %	2,9 %	1,5 %

I disse tabellene kan man se at suffikset *-los* brukes hyppigere i tysk enn i norsk. Det ble oversatt bare 47,9 % av 192 forekomster av suffikset *-los* som ble funnet i tysk, ved hjelp av suffikset *-løs* til norsk. 24,5 % forekomster ble oversatt på en annen måte (f.eks. *ratlos – rådvill*, *teilnahmslos – likegyldig*, *wortlos – taus*), og det viser igjen til at leksikalsk negasjon brukes i norsk ikke så ofte som i tysk. I motsetning til det ble suffikset *-løs* oversatt i 70,6 % tilfeller ved hjelp av suffikset *-los* til tysk og bare i 11,8 %

tilfeller ble det oversatt uten negasjon. Man kan se igjen at suffikset *-løs* ikke brukes så ofte i norsk som i tysk fordi suffikset *-los* i 12,5 % tilfeller ble oversatt ved hjelp av prefikset *u-* til norsk, men suffikset *-løs* ble oversatt ved hjelp av prefikset *un-* bare i 5,9 % tilfeller. Setningsnegasjon ble brukt til oversettelse i 5,2 % tilfeller i norsk og i 2,9 % tilfeller i tysk. Fordi suffikset *-los/-løs* er et privativt suffiks, ble det også oversatt ved hjelp av *uten* (f.eks. *fensterlos* – *uten vinduer*, *mühelos* – *uten bryderi*) og *ohne* (f.eks. *venneløs* – *ohne Freunde*, *grenseløs* – *ohne Grenzen*). Man kunne avvente at suffikset *-los/-løs* kunne bli oversatt ved hjelp av suffikset *-fri/-frei* fordi de har samme betydning, men dette ble ikke bekreftet. Suffikset *-løs* ble ikke oversatt ved hjelp av suffikset *-frei* i det hele tatt, og suffikset *-los* ble oversatt til norsk ved hjelp av suffikset *-fri* bare i 1 % tilfeller.

Suffiksene ble forbundet med adjektiver og substantiver. Suffikset *-los* ble forbundet for det meste med hjemlige basisleksemer, unntak er *charakterlos* (oversatt som *samvittighetsløs*), *interesselos* (oversatt som *uinteressert*), *respektlos* (det var ikke oversatt til norsk). Det norske suffikset *-løs* ble forbundet med hjemlige basisleksemer, unntak er *kompromissløs* (oversatt som *kompromisslos*). Man kan se at i tysk er suffikset *-los* forbundet hyppigere med fremmede basisleksemer enn suffikset *-løs* i norsk.

Tabell 17 (oversettelse av *miss-*)

<i>miss-</i> til norsk, tilsammen 36 analyserte forekomster				
<i>mis-</i>	<i>u-</i>	<i>annet</i>	<i>van-</i>	<i>fremmed prefiks</i> (<i>dis-</i>)
24	6	4	1	1
66,7 %	16,7 %	11,1 %	2,8 %	2,8 %

Tabell 18 (oversettelse av *mis-*)

<i>mis-</i> til tysk, tilsammen 28 analyserte forekomster				
<i>miss-</i>	<i>ver-</i>	<i>annet</i>	<i>nicht – kein</i>	<i>un-</i>
10	10	4	2	2
35,7 %	35,7 %	14,3 %	7,1 %	7,1 %

Når det gjelder prefikset *mis-/miss-*, er det benyttet ca. like ofte i tysk som i norsk (4,1 % og 4,6 % av alle negative affikser). Vi kan se at 66,7 % forekomster av prefikset *miss-* i tysk ble oversatt ved hjelp av prefikset *mis-* til norsk, men bare 35,7 % forekomster av prefikset *mis-* ble oversatt ved hjelp av prefikset *miss-* til tysk. 35,7 % forekomster ble oversatt ved hjelp av det verbale prefikset *ver-* til tysk (f.eks. *misslykkes – verunglücken*, *mistanke – Verdacht*, *mislykket – verhindert*, *verkracht*). Verbprefikset *ver-* kan ifølge Klosa uttrykke enten ”eine verkehrte Durchführung der Grundverbhandlung” eller i verb som *verfahren* eller *verwählen* markerer prefikset ”die Durchführung der Handlung als abweigig oder fehlerhaft”. (Klosa 1996: 121) Det betyr at prefikset har i noen tilfeller pejorativ betydning. Det tilsvarer betydningen av det norske prefikset *mis-* som enten har negativ eller pejorativ betydning.

Andre varianter for oversettelse av prefikset *miss-* var prefiksene *u-*, *van-*, *dis-* og setningsnegasjon, variantene for oversettelse av prefikset *mis-* var prefikset *un-* og setningsnegasjon.

Prefiksene ble forbundet med verb og substantiver. Verken det tyske prefikset *miss-* eller det norske prefikset *mis-* ble forbundet med fremmede basisleksemer.

Tabell 19 (oversettelse av *van-*)

<i>van-</i> til tysk, tilsammen 11 analyserte forekomster					
<i>ver-</i>	<i>wahn-</i>	<i>miss-</i>	<i>un-</i>	<i>wider-</i>	<i>annet</i>
4	3	1	1	1	1
44 %	27,3 %	9,1 %	9,1 %	9,1 %	9,1 %

Det norske prefikset *van-* ble oversatt til tysk ved hjelp av prefikset *ver-* i 44 % tilfeller og ved hjelp av *wahn-* bare i 27,3 % av alle forekomstene. Det ble oversatt også ved hjelp av prefiksene *miss-*, *un-* og *wider-* og ved hjelp av setningsnegasjon. Man må imidlertid ta hensyn til det faktum at det bare ble funnet 11 forekomster av leksemer med prefikset *van-*. Prefikset ble forbundet bare med hjemlige basisleksemer.

4.1.3 Utvalgte eksempler

Det ble også funnet noen leksemer som i et språk ble laget ved hjelp av et negativ affiks, mens det ikke eksisterer noen ekvivalent laget ved hjelp av et negativ affiks i det andre språket. Det ble funnet følgende eksempler (det er bare utvalgte eksempler):

1. ord som har et negativt prefiks i tysk, men ikke i norsk så ofte
f.eks. *tadellos – utmerket, omhyggelig, flott, upåklagelig*¹⁸; *wortlos – uten et ord, si ikke et ord; gewichtlos – åndelett, luftlett; ungefähr – omtrent, noe slikt* osv.
2. ord som har et negativt prefiks i tysk og i norsk, men de ble oversatt annerledes
f.eks. *trostlos – utrøstelig, trøstelos, elendig, nedslått, ynkelig, dårlig, nedbøyet*¹⁹
3. ord som har et negativt prefiks i norsk, men ikke i tysk
f.eks. *uansett – auf jeden Fall, egal, jedenfalls, sowieso, trotzdem*²⁰

¹⁸ Det ble bare én gang oversatt som *plettfri*

¹⁹ Men dette ordet ble funnet bare i en bok og derfor ble det oversatt bare av en oversetter

²⁰ Det ble bare én gang oversatt som *unabhängig*

4. ord som har et negativt prefiks i tysk og i norsk, men de ble oversatt annerledes
f.eks. *utroskap* – *Untreue, Ehebruch, Treulosigkeit*

Generelt kan vi si at det til fleste norske leksemer med negative affikser eksisterer en tysk ekvivalent med det samme affikset og omvendt. Grunnen til det faktum at mange affikser blir oversatt på en annen måte (ofte uten negasjon) kan være at oversettere vil være kreative og ikke vil gjenta samme uttrykk. Noen ganger kan dette være oversetterens feil, f.eks. *ungeschickt* – *dum*. Man kunne anta at disse feilene eller upresise oversettelsene ville forekomme hyppigere i eldre oversettelser, men etter å ha analysert noen nyere tekster har jeg fått inntrykk av at situasjonen ikke er blitt vesentlig bedre i nåtida.

5. Konklusjon

Jeg har beskjeftiget meg med syntaktisk og leksikalsk negasjon i norsk og tysk i masteroppgaven min. Jeg har beskrevet negasjonssystemet i begge språkene og så sammenlignet hvorvidt systemene i tysk og norsk er like eller liknende. Med hensyn til det faktum at norsk og tysk hører til samme språkgruppe av germanske språk, kan man anta at disse systemene vil fungere på samme måte.

Jeg har sammenlignet setningsnegasjon i tyske og norske grammatikkbøker og jeg har undersøkt den i korpuset som jeg har laget selv. Jeg har funnet ut at setningsnegasjonen fungerer på en veldig liknende måte i tysk og i norsk. I begge språkene setter man et nektingsord inn i en setning og på denne måten negerer man setningsinnholdet. Begge språkene har bestemte regler for plassering av nektingsordene, og disse reglene er ganske strikte. Ifølge undersøkelsen som jeg har gjennomført, likner disse reglene betydelig på hverandre og i de 150 analyserte norske setningene og deres oversettelser til tysk, kan man ikke finne noe avvik fra reglene om bruk av setningsnegasjon i det ene eller det andre språket. Hvis vi sammenligner bruk av setningsnegasjon med bruk av leksikalsk negasjon, bruker man setningsnegasjon vesentlig hyppigere enn leksikalsk negasjon i begge språkene. Jeg har også funnet ut at leksikalsk negasjon brukes litt hyppigere i tysk enn i norsk.

Når det gjelder leksikalsk negasjon, har jeg beskrevet negative prefikser og suffikser, både hjemlige og de fleste fremmede. I begge språkene er det mest brukte negative affikset prefikset *un-/u-*. I begge språkene har prefikset flere betydninger, de mest brukte betydningene er negativ betydning og nedsettende betydning. Disse prefiksene utgjør mer enn tre kvarter av alle negative affikser. Det nest hyppigste affikset både i tysk og i norsk er suffikset *-los/-løs* som har privativ betydning. Jeg har funnet ut at suffikset *-los* brukes i tysk med ca. 10 % hyppigere enn suffikset *-løs* i norsk. Et annet prefiks som er vanlig i tysk og som er beskrevet i tyske grammatikker, er prefikset *nicht-*. I norske grammatikker er det ikke snakk om noe liknende prefiks, men jeg har funnet flere eksempler på prefikset *ikke-*. Dette prefikset brukes på samme måte som det tyske prefikset *nicht-*. Det ble ikke funnet

mange forekomster av disse prefiksene i norsk og tysk, men man kan anta at de ville bli funnet i fagtekster hyppigere.

Det ble funnet ut at hjemlige prefikser brukes vesentlig hyppigere enn fremmede prefikser, men det henger sammen med det faktum at det er skjønnlitterære bøker som ble analysert. Hvis vi ser på de få forekomstene som ble funnet, kan vi si at hybride sammensetninger forekommer ofte, og at leksemer med fremmede prefikser er ofte lånt som helhet.

Avslutningsvis kan vi sette fast at både setningsnegasjon og leksikalsk negasjon fungerer på en veldig liknende måte i norsk og tysk. Hvis man finner noe avvik i oversettelsen, gjelder den for det meste oversetterens individuelle avgjørelse. Det er viktig å vite av pedagogiske grunner.

Litteratur

Anglizismen-Wörterbuch. Der Einfluß des Englischen auf den deutschen Wortschatz nach 1945. Band 2: F-O. Berlin/New York, 1994.

Bjorvand, Harald; Lindeman, Fredrik Otto. *Våre arveord: etymologisk ordbok.* Oslo: Novus Instituttet for sammenlignende kulturforskning, 2007.

Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch in sechs Bänden, Band 4: K-OZ. Wiesbaden/Stuttgart 1982.

Drosdowski, Günther. *Duden: Deutsches Universalwörterbuch* / herausgegeben und bearbeitet vom Wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion unter der Leitung von Günther Drosdowski. Mannheim: Dudenverlag, 1989.

Duden – *Deutsches Universalwörterbuch*, 6. Aufl. Mannheim 2006 [CD-ROM]

Dudenredaktion. *Duden. Die Grammatik.* Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag, 2009.

Engel, Ulrich. *Deutsche Grammatik.* Heidelberg: Groos, 1988.

Faarlund, Jan Terje; Lie, Svein; Vannebo, Kjell Ivar. *Norsk referansegrammatikk.* Oslo: Universitetsforlaget, 1997.

Fleischer, Wolfgang; Barz, Irmhild; unter Mitarbeit von Marianne Schröder. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache.* Tübingen: Niemeyer 1992.

Heinemann, Wolfgang. *Negation und Negierung: Handlungstheoretische Aspekte einer Linguistischen Kategorie.* Leipzig: Enzyklopädie, 1983.

Helbig, Gerhard; Buscha, Joachim. *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht.* Berlin: Langenscheidt, 2007.

Helbig, Gerhard; Ricken, Helga. *Die Negation.* Leipzig: Enzyklopädie, 1973.

Klosa, Anette. *Negierende Lehnpräfixe des Gegenwartsdeutschen.* Heidelberg: C. Winter, 1996.

Kluge, Friedrich. *Abriss der deutschen Wortbildungslehre.* Halle/Saale: Niemeyer, 1925.

Qian, Minru. *Untersuchungen zur Negation in der deutschen Gegenwartssprache : eine mikro- und makrostrukturelle Analyse.* Heidelberg: Groos, 1987.

Schnerrer, Rosemarie. *Untersuchungen zu den semantischen Relationen in einem Teilsystem des Wortschatzes der deutschen Gegenwartssprache, unter besonderer Berücksichtigung des Wortbildungsmorphem "UN-".* Leipzig: 1978.

<http://en.wiktionary.org/wiki/nonchalant>

www.ids-mannheim.de/cosmas2/

www.neue-rechtschreibung.de/regelwerk.pdf

www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=u-&bokmaal=+&ordbok=bokmaal

www.rechtschreibrat.com/

www.sprakrad.no/nn-no/Sprakhjelp/Skriveregjar-og-grammatikk/Eitt-eller-fleire-ord/#samansett

www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Skriveregler_og_grammatikk/Bindestrek/

www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/

Gaarder, Jostein. *Sofies verden: roman om filosofiens historie*. Oslo: Aschehoug, 1991.

Gaarder, Jostein. *Sofies Welt: Roman über die Geschichte der Philosophie*. München: Hanser, 1993.

Gaarder, Jostein. *Vita brevis: Floria Aemilias brev til Aurel Augustin: roman*. Oslo: Aschehoug, 1996.

Gaarder, Jostein. *Das Leben ist kurz: Vita brevis: Roman*. München: dtv, 2005.

Mann, Thomas. *Bekentnisse des Hochstaplers Felix Krull*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1956.

Mann, Thomas. *Storsvindleren Krull*. Oslo: Den norske bokklubben, 1963.

Remarque, Erich Maria. *Der schwarze Obelisk*. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2003.

Remarque, Erich Maria. *Den sorte obelisk*. Oslo: Gyldendal norsk forlag, 1956.

Solstad, Dag. *Ellevte roman, bok atten*. Oslo: Oktober, 1995.

Solstad, Dag. *Elfter Roman, achtzehntes Buch*. Zürich: Dörlemann, 2004.

Vedlegg: tysk - norsk tekstkorpus

tysk original	oversettelse til norsk	tysk original	oversettelse til norsk
ahnungslos	intetanend	gestaltlos	ikke konkret form
ahnungslos	intetanend	gewichtslos	åndelett
ahnungslos	utelukkende	gewichtslos	luftlett
achtlos stellen	lempe inn	grenzenlos	grenseløs
alterslos	uten alder	grenzenlos	grenseløs
anspruchlos	beskjeden	grenzenlos	grenseløs
arbeitslos	arbeidsløs	grundlos	uten grunn
Arbeitslosziffer	tallet på arbeidsløse	harmlos	<i>ikke funnet</i>
atemlos	andpusten	harmlos	<i>ikke funnet</i>
atemlos	andpusten	harmlos	enkel
Augenlose	blinde og enøyede	harmlos	harmløs
aussichtslos	mørkt	harmlos	harmløs
belanglos	ubetydelig	harmlos	harmløs
belanglos	uten betydning	harmlos	harmløs
belanglos	uten betydning	harmlos	harmløs
Belanglosigkeit	ubetydelighet	harmlos	harmløs
beunruhigen	forurolige	harmlos	ikke høres
beunruhigen	være urolig	harmlos	ufarlig
beunruhigend	foruroligende	harmlos	ufarlig
beunruhigend	foruroligende	hemmungslos	hemningsløs
beunruhigenderweise	urolig	Hemmungslosigkeit	hemningsløs
Beunruhigung	engstelse	hilflos	hjelpeløs
bewegungslos	ubevegelig	hilflos	hjelpeløs
beziehungslos	ikke bare stille ved siden av hverandre	hilflos	hjelpeløs
beziehungslos	uten holdepukter i tilværelsen	hirnlos	tåpelig
Bezuglosigkeit	hensynsløshet	hoffnungslos	håpløs
bildlos	billedløs	hoffnungslos	håpløs
bildlos	billedløs	hoffnungslos	håpløs
blicklos	uttrykkløs	hoffnungslos	ikke ha chance
blutlos	blodløs	hoffnungslos	umulig
degradieren	degradere	charakterlos	samvittighetsløs
degradiert	degradert	immateriell	immateriell
Diskretion	diskret	Imortellenkranz	krans av evighetsblomster
Disloyalität	illoyal	indiskret	indiskret
druckslos	tomt	Intaktheit	<i>ikke funnet</i>
Ehrlosigkeit	æreløshet	interesselos	uinteressert
endlos	endeløs	kein Unglück	forbigående feil
endlos	uendelig	kinderlos	barnløs
erbarmungslos	ubarmhjertig	lautlos	lydløs
farblos	farveløs	lautlos	lydløs
fassungslos	forbauset	lautlos	lydløs
fassungslos	navnløs	lautlos	lydløs
fehlerlos	slik	lautlos	lydløs
fensterlos	uten vinduer	lautlos	lydløs
fessellos	tvangsløs	lautlos	lydløs
freudlos	trøstesløs	lautlos	lydløs
freundlos	venneløs	lautlos	lydløs
Fühllosigkeit	mangel på følelse	lautlos	lydløs
furchtlos	fryktløs	lautlos	lydløs
furchtlos	uredd	lautlos	lydløs
Geschmacklosigkeit	smakløshet	lautlos	rolig
geistlos	åndløs	Lautlosigkeit	lydløshet
geräuschlos	lydløs	lemblos	livløs
geschmacklos	smakløs	lieblos	ukjærlig

lieblos	ukjærlig	nutzlos	nytteløs
lustlos	dystert	nutzlos	til ingen nytte
makellos	enestående	ratlos	rådløs
Makellosigkeit	uklanderig feilfrihet	ratlos	rådløs
manierlos	ubehøvlede	ratlos	rådløs
masslos	<i>ikke funnet</i>	ratlos	rådløs
masslos	<i>ikke funnet</i>	ratlos	rådløs
masslos	uendelig	ratlos	rådvill
missbilligen	uavhengig	regungslos	ubevegelig
missbilligend	misbilligend	reizlos	frastøtende
Missbilligung	misbilligende	respektlos	<i>ikke funnet</i>
missbrauchten	misbrukt	rücksichtlos	hensynsløs
Misserfolg	fiasko	Rücksichtslosigkeit	hensynsløs
missfallen	<i>ikke funnet</i>	Rücksichtslosigkeit	hensynsløshet
missfallen	mislike	ruhelos	rastløs
Missgeschick	uhell	selbstlos	altruistisk
Missgeschick	vanskjebne	schadlos	skadesløs
Missgesicht	redselfull uttrykk	schamlos	skamløs
missgestaltet	uformelig	schamlos	skamløs
Missgunst	motvilje	schamlos	skamløs
Misshelligkeit	dissonanse	schamlos	skamløs
missleiten	misbrukt	schamlos	uanstendig
Misslichkeit	mislighet	Schamlosigkeit	skamløshet
Missmut	mismot	schattenlos	skyggeløs
Missmut	mismot	schmerzlos	smertefri
Missmut	mismot	schwerelos	uten tyngde
missmutig	mismodig	sinnlos	meningsløs
missschaffene	uformelig	sorgenlos	sorgløs
Misstrauen	mistanke	sorglos	sorgløs
Misstrauen	mistillit	sorglos	sorgløs
misstrauen	mistro	sprachlos	målløs
Misstrauen	mistro	sprachlos	målløs
misstrauisch	mistanke	stellungslos	arbeidsløs
misstrauisch	mistenksom	stimmlos	stemmeløs
misstrauisch	mistroisk	sturmfrei	festning
misstrauisch	mistroisk	tadellos	flott
misstrauisch	mistroisk	tadellos	omhyggelig
misstrauisch	mistroisk	tadellos	omhyggelig
misstrauisch	mistroisk	tadellos	plettfri
missvergnügt	misfornøyd	tadellos	upåklagelig
missverstanden	misforsto	tadellos	utmerket
missverständlicherweise	i sin uforstand	teilnahmslos	likegyldig
Missverständnis	misforståelse	töpelhaftes Missverständnis	tåpelig å tro
misswollend	uvennlig	tonlos	halvkvalt
mit Unrecht	uten spor av grunn	traumlos	drømmeløs
mitleidslos	uten medlidenhet	treulos	troløs
mühelos	kan	trostlos	dårlig
mühelos	uten bryderi	trostlos	elendig
mühelos	uten vanskelighet	trostlos	elendig
namenlos	ikke gi navn	trostlos	nedbøyet
namenlos	navnløs	trostlos	nedslått
namenlos	navnløs	trostlos	trøsteløs
namenlos	navnløs	trostlos	utrøstelig
nicht unentzifferbar	kan tydes	trostlos	ynkelig
nicht ungern	jeg liker det på en måte	unabänderlich	uforandrelig
Nichtachtung	ikke respektere	Unabhängigkeit	uavhengighet
Nicht-Geistig	ikke-åndelig	Unabhängigkeit	være uavhengig
nicht-stumm	ikke-stum	unablässig	hele tiden

unablässig	uavlatelig	ubekannt	ukjent
unabsehbar	lang	ubekannt	ukjent
unachtsam	skjødesløs	ubekannt	ukjent
unangebracht	feilplasert	ubekannt	ukjent
unangenehm	dårlig	ubekannt	ukjent
unangenehm	ubehagelig	Ubekannt	ubekjent
unangenehm	ubehagelig	Ubekannt	ubekjent
unangenehm	ubehagelig	ubekümmert	likegyldig
unangenehm	ubehagelig	ubekümmert	ubekymret
unangetastet	urørt	ubekümmert	ubekymret
Unannehmlichkeit	pinlig fornemmelse	unbelehrt	<i>ikke funnet</i>
unansehnlich	uanselig	Unbenervte	<i>ikke funnet</i>
unanständig	lastefull	unbeobachtet	ubemerket
unanständigen	mindre skikkelig	unbequem	liker ikke
Unanständigkeit	uanstendighet	unbequem	mindre behagelig
unappetitlich	uappetitlig	unberührt	uberørt
unaufhörlich	i et kjør	unberührt	uberørt
unaufhörlich	uavbrutt	unberührt	uberørt
unaufhörlich	ustanselig	Unberührtheit	uberørthet
unaufhörlich	ustanselig	unbeschreiblich	ubeskriverlig
unaufschiebbar	absolutt	unbeschreiblich	ubeskriverlig
unausdenkbar	utenkelig	unbesiegt	ubeseiret
unausgebildet	ikke helt voksen	unbesiegt	ubeseiret
unausgeschrieben	<i>ikke funnet</i>	Unbestand	omskiftelighet
unausgewaschen	uutviklet	unbestimmbar	en eller annen
unaussprechlich	kostelig	unbestimmbar	ubestemmelig
unausstehlich	uutholdelig	unbestimmt	tvilsom
unbarmherzig	ubarmhjertig	unbestimmt	vagt
unbarmherzig	ubarmhjertig	unbestimmter Vorwurf	bebreidelse
unbedacht	ubetenksom	Unbestimmtheit	ubestemmelig
unbedenklich	desperat	Unbestimmtheit	udefinerbar
unbedenklich	uten betenkning	unbeteiligt	hverdagslig
Unbedenklichkeit	tilfeldighet	unbeteiligt	uskyldig
unbedeutend	betydningsløs	unbeteiligt	uten del i
unbedeutend	ubetydelig	unbewacht	ubevoktet
unbedeutend	ubetydelig	unbeweglich	ubevegelig
Unbedeutendheit	ubetydelighet	unbeweglich	uten å røre
unbedingt	absolutt	unbewegt	kaldt
unbedingt	absolutt nødvendig	unbewegt	ubeveget
unbedingt	aller	unbewusst	ubevisst
unbedingt	fullt	unbewusst	ubevisst
unbedingt	i allfall	unbezwänglich	tung
unbedingt	nødvendigvis	Unbild	<i>ikke funnet</i>
unbedingt	ubetinget	Unbild	ugunst
unbedingt	ubetinget	unblutigst	ingen var mindre blodig
unbedingt	ubetinget	undankbar	utakknemlig
Unbedingtheit	ubetingethet	undankbar	utakknemlig
unbefangen	usjenert	Undankbarkeit	utakknemlighet
unbegangen	ensom	uneben	ujevn
unbegreiflich	ubegripelig	unecht	uekt
unbegreiflicher	ubegripelig	uneigennützig	uegennyttig
unbegründet	ugrunnet	unendlich	ubeskriverlig
unbehaglich	<i>ikke funnet</i>	unendlich	uendelig
unbehaglich	surt	unendlich	uendelig
unbeherrschbar	ikke kan beherske	unendlich	uendelig
unbeholfen	ubehjelpelig	unendlich	uendelig
Unbeholfene	ubehjelpelig	unendlich	uendelig
ubekannt	ikke kjenne	unendlich	uendelig

unendlich	uendelig	Ungeduld	utålmodighet
unendlich	uendelig	ungeduldig	utålmodig
unendlich	uendelig	ungeduldig	utålmodig
unendlich	uendelig	ungeduldig	utålmodig
unentbehrlich	uunnværlig	ungeduldig	utålmodig
unentbehrlich	uunnværlig	ungeduldig	utålmodig
unentschlossen	ubesluttsom	ungefähr	<i>ikke funnet</i>
unerbittlich	ubønnhørlig	ungefähr	ikke mer enn
unerbittlich	ubønnhørlig	ungefähr	noe slikt
unerbittlich	ukuelig	ungefähr	omtrent
unerfreulich	kjedelig	ungefähr	omtrent
unerfreulich	slik	ungefähr	omtrent
unerfullbar	ikke kan fullbyrdes	ungefähr	omtrent
unerfullbar	uoppfyllelig	ungefähr	omtrent
unerheblich	<i>ikke funnet</i>	ungefähr	omtrent
unerhørt	uhørt	ungefähr	omtrent
unerhørt	utrolig	ungefähr	omtrent
unerhörte Schlamperei	uforskammet nok	ungefähr	omtrent
unerkant	ikke gjenkjent	ungefähr	temmelig
unerlaubt	utillatelig	Ungefähr	tilfelle
unerlaubterweise	utillatelig	ungefährlich	ufarlig
unerläßlich	absolutt nødvendig	ungefährlich	ufarlig
unermüdlich	utrettelig	ungefährlich	uskadelig
Unerquicklichkeit	lite oppbyggelig selskap	ungefällig	utfordrende
unerreichbar	uoppnålig	ungefragt	<i>ikke funnet</i>
unersetzlich	uerstattelig	ungehemmt	uhemmet
unerschöpflich	evigvarend	ungeheuer	<i>ikke funnet</i>
unerschrocken	uforferdet	ungeheuer	skarp
unerschütterlich	<i>ikke funnet</i>	ungeheuer	uhyre
unerschütterlich	stadig like rolig	ungeheuer	uhyre
unerschütterlich	urokkelig	ungeheuer	uhyrlig
unerschütterlich	urokkelig	ungeheur	fantastisk
unerschwinglich	uoverkommelig	ungeheur	stor
unerträglich	ufordragelig	ungeheur	uhyre
unerwarten	uventet	ungeheurlich	<i>ikke funnet</i>
unerwartet	fremmed	ungehobelt	ubehøvlet
unerwünscht	uønsket	ungehørt	bry seg ikke
unfähig	kan ikke	Ungelegenheit	ubehag
Unfall	uhell	ungelehrt	ulærd
unfassbar	ufattelig	Ungelerntheit	manglende erfaring
unfassbar	ufattelig	ungelüftet	gusten
unfehlbar	ufeilbar	ungelüftet	ulufttet
unfertig	halvfertig	Ungemach	gjenvordighet
Unfertigkeit	uferdig	Ungemach	gjenvordighet
unfreundlich	rasende	ungemein	særlig
unfreundlich	uappetittlig	ungemein	sterk
unfreundlich	uvennlig	Ungemessene	stadig større og stadig flere
ungeachtet	ikke enda	ungeöffnet	uåpnet
ungeachtet	tross	ungerecht	fiendtlig
Ungebundenheit	frihet	ungerecht	urettferdig
ungedeckt	det finnes ikke dekning	ungerecht	urettferdig
ungedeckt	ikke dekning	ungerecht	urettferdig
ungedruckt	utrykt	Ungerechtigkeit	urett
ungedruckt	utrykt	Ungerechtigkeit	urettferdighet
Ungeduld	utålmodig	Ungerechtigkeit	urettferdighet
Ungeduld	utålmodighet	ungern	ikke
Ungeduld	utålmodighet	ungern	like ikke
Ungeduld	utålmodighet	ungern	like ikke

ungerührt	ganske rolig	Unglück	ulykke
ungerührt	uberørt	Unglück	ulykke
ungesäumt	straks	Unglück	ulykke
ungescheut	lykkelig	unglücklich	ulykkelig
ungeschickt	dum	unglücklicherweise	desverre
ungeschickt	klosset	unglücklicherweise	ved et ulykksalig uhell
ungeschlagen	seiersstolt	Unglücksrabe	ulykkesfugl
ungestört	uforstyrret	Unglücksrabe	ulykkesfugl
ungestört	uforstyrret	unheilbar	uforbredelig
ungestört	uforstyrret	unheilbar	uhelbredelig
Ungestüm	oppflamme	unheimlich	uhyggelig
ungesund	ikke bra	unheimlich	uhyggelig
ungesund	ikke sunt	unheimlich	uhyggelig
ungesund	usunn	unheimlich	uhyggelig
Ungetrenntheit	uadskillelig	unhöflich	uhøflig
ungewaschen	uvasket	unhørbaren	lydløs
ungeweiht	uinnviet	unhørbaren	uhørlig
ungewiss	ubestemmelig	uninteressant	uinteressant
ungewiss	ukjent	uninteressant	uinteressant
ungewiss	usikker	uninteressert	uinteressert
Ungewiss	uviss	Unkeuschheit	ukyskhets
ungewiss	uviss	unklug	dum
Ungewisse	det ukjente	Unkosten	alt de må betale
Ungewisse	ukjent	unlauter	<i>ikke funnet</i>
Ungewisse	uviss	unliebsam	ubehagelig
Ungewissenheit	uvisshet	unliebsam	ubehagelig
ungewið	flimrende	unliebsam	ubehagelig
ungewið	gåtefylt	Unlust	ikke vise den ringeste lyst
ungewöhnlich	usedvanlig	Unlust	ulyst
ungewöhnlich	usedvanlig	Unlustgefühl	ulystfornemmelse
ungewöhnlich	usedvanlig	unlustig	med mindre lyst
ungewöhnlich	usedvanlig	unmässig	voldsom
ungewöhnlich	usedvanlig	unmenschlich	forferdelig
ungewöhnlich	usedvanlig	unmerklich	umerkelig
ungewohnt	uvant	unmittelbar	ikke så
ungewohntes Erlebnis	ny opplevelse	unmittelbar	straks
Ungeziefer	utøy	unmittelbar	straks
Unglauben	mistro	unmittelbarste	innerst
Unglauben	vantrø	unmöglich	<i>ikke funnet</i>
unglaubhaftest	dristigst	unmöglich	absolutt ikke
ungläubig	utrolig	unmöglich	kan ikke
ungläubig	vantrø	unmöglich	kan ikke
ungläubig	vantrø	unmöglich	man kan ikke
ungläubig	vantrø	unmöglich	stor
unglaublich	<i>ikke funnet</i>	unmöglich	umulig
unglaublich	utrolig	unmöglich	umulig
unglaublich	utrolig	unmöglich	umulig
ungleich	forskjellig	unmöglich	umulig
ungleich	hennes sterkere enn min	unmöglich	umulig
ungleich	ulik	unmöglich	ikke kunne
ungleich	annen	Unmöglichkeit	ikke klart å få
Ungleichmässigkeit	uregelmessighet	unmoralisch	umoralisk
Unglück	uhell	unmutig	saktmodig
Unglück	ulykke	unnachsichtig	hensynsløs
Unglück	ulykke	unnachsichtig	streng
Unglück	ulykke	unnatürlich	unaturlig
Unglück	ulykke	unnatürlich	unaturlig
Unglück	ulykke	unnatürlich	unaturlig

Unnatürliche	unaturlig	unschuldig	uskyldig
unnennbar	unevnelig	unschuldig	uskyldig
unnötig	trengje ikke	unschuldig	uskyldig
unnötig	unødvendig	unschuldig	uskyldig
unpässlich	dårlig	unschuldig	uskyldig
unrasiert	ubarbert	unschuldig	uskyldig
Unrast	uro	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unschuldig	uskyldig
unregelmässig	uregelmessig	unsicher	usikker
Unregelmässigkeit	uregelmessighet	unsichtbar	usynlig
Unregelmässigkeit	uregelmessighet	unsichtbar	usynlig
Unrecht	bli urettferdig	unsichtbar	usynlig
Unrecht	falsk grunnlag	Unzichtbaren	usynlig
Unrecht	galt	Unsinn	det spiller ingen rolle
unrecht	helt galt	Unsinn	tøv
unrecht	urett	Unsinn	tøv
Unrecht	urett	Unsinn	vanvidd
Unrecht	urettmessig	Unsinn	vanvidd
Unrecht	urettmessig	Unsinn	vrøvl
unreif	umoden	Unsinn	vrøvl
unrichtig	merkelig	Unsinn	vrøvl
Unruhe	uro	Unsinn	vrøvl
unruhe	uro	Unsinn	vrøvl
Unruhe	uro	Unsinn	vrøvl
unruhig	uroilig	Unsinn	vrøvl
unruhig	uroilig	Unsinn	vrøvl
unruhig	uroilig	Unsinn	vrøvl
unruhig	uroilig	Unsinn	vrøvl
unruhig	uroilig	unsinnig	naturligvis ikke
unruhig	uroilig	unsinnig	galt
unruhig	uroilig	Unsinnige	vilt
unruhig	uroilig	unsittlich	menigsløs
unruhig	uroilig	unstatthaft	uanstendig
unruhig	uroilig	unsterblich	uvedkommende
unruhig	uroilig	unsterblich	udødelig
unruhig	uroilig	unsterblich	udødelig
unruhig	uroilig	unsterblich	udødelig
unruhig	uroilig	Unsterblichkeit	udødelighet
unruhvoll	urofylt	untadelig	feilfri
unsagbar	unevnelig	untätig	absolutt passiv
unsagbar	usigelig	unteilhaft	unnvære
unschädlich	uskyldig	untief	lett
unschätzbar	stor	untreu	utro
unscheinbar	<i>ikke funnet</i>	untröstlich	utrøstelig
unscheinbar	uanselig	Untröstlichkeit	utrøstelig
unscheinbar	uanselig	untrüglich	usvikelig
unschlagbar	uovertruffen	unübersteiglich	uoverstigelig
unschlüssig	tvilrådig	unübertrefflich	uforlignelig
unschlüssig	ubesluttsom	unumgänglich	uungåelig
unschlüssig	usikker	unverantwortlich	uansvarlig
unschön	grusom	Unverantwortlichkeit	uansvarlighet
unschön	uskjønn	unvereinbar	uforenlig
Unschuld	<i>ikke funnet</i>	unvergessen	fremdeles tydelig
Unschuld	uskyld	unvergesslich	uforglemmelig
Unschuld	uskyld	unvergeßlich	uforglemmelig
Unschuld	uskyldighet	unvergleichlich	sterk
unschuldig	troskyldig		

Unvergleichlichkeit	uforlignelighet	unwissenheit	uvitenhet
unverhohlen	<i>ikke funnet</i>	unwissentlich	uten å vite det
unverkennbar	<i>ikke funnet</i>	Unwohlsein	illebefinnende
unverkennbar	helt tydelig	Unwohlsein	illebefinnende
unverloren	ikke	unwürdig	uverdig
unvermittelt	plutselig	unwürdig	uverdig
unvermutet	med ett	unwürdigst	uverdigst
unvermutet	uten å være forberedt	unzählig	tall-løs
unvermutet	uventet	unzählig	tall-løs
unveröffentlicht	utrykt	unzählig	tall-løs
unversehens	<i>ikke funnet</i>	unzählig	utallig
unversehens	<i>ikke funnet</i>	unzählig	utallig
unversehens	uforutsett	unzählige Anklagen	ferdig med en anklage
unversehens	uforvarende	unzähligen	tusenvis
unversehens	uforvarende	unzufrieden	misnøye
unverschämt	forferdelig	unzufrieden	utilfreds
unverschämt	frekk nok	unzugänglich	utilgjengelig
unverschämt	uforskammet	unzugehörig	uvedkommende
Unverschämtheit	uforskammethet	unzüchtig	syndig
unversöhnlich	uforsonlig	Unzulänglichkeit	utilstrekkelighet
unversöhnlich	uforsonlig	unzweifelhaft	<i>ikke funnet</i>
unverständlich	uforstående	unzweifelhaft	utvilsom
unverständlich	ufattelig	verständnislos	kompromisløs
unverständlich	uforståelig	verständnislos	uforstående
unverständlich	uforståelig	verständnislos	uforstående
unverwandt	ufravendt	verständnislos	uforstående
unverwundet	uskadd	wahnsinnes	syk av misunnelse
unverwüstlich	ukuelig	wehrlos	vergeløs
unverwüstlich	utrettelig	wertlos	verdiløs
unvollkommen	ufullkommen	wertlos	verdiløs
unvollkommen	ufullkommen	wertlos	verdiløs
unvollkommen	ufullkommen	wertlos	verdiløs
unvollkommen	ufullkommen	wertlos	verdiløs
unvoreingenommen	fordomsfri	wortlos	bare
unwägbar	undefinerbar	wortlos	ikke si et ord
unwahrscheinlich	urimelig	wortlos	si ikke et ord
unwahrscheinlich	usannsynlig	wortlos	taus
unweigerlich	ingen utvei	wortlos	uten et ord
unwiderstehlich	uimotståelig	wortlos	uten et ord
unwiederbringlich	bare en eneste gang	wortlos	uten et ord
unwillkommen	uvelkomen	wortlos	uten et ord
unwillkürlich	<i>ikke funnet</i>	zahllos	utallig
unwillkürlich	<i>ikke funnet</i>	zahllose Generationen	generasjon etter generasjon
unwillkürlich	<i>ikke funnet</i>	Zahlungsunfähigkeit	ute av stand til å betale
unwillkürlich	automatisk	zeitlos	tidløs
unwillkürlich	uventet	ziellos	<i>ikke funnet</i>
unwillkürlich	uvilkårlig	zwanglos	<i>ikke funnet</i>
unwillkürlich	uvilkårlig	zweifellos	<i>ikke funnet</i>
unwillkürlich	uvilkårlig	zweifellos	sikkert
unwillkürlich	uvilkårlig	zweifellos	sikkert
unwillkürlich	uvilkårlig	zweifellos	utvilsom
unwirklich	uvirkelig	zweifellos	utvilsom
unwirsh Anruf	ikke til å misforstå		
unwirtlich	<i>ikke funnet</i>		
unwissend	uvitende		
unwissend	uvitende		
Unwissende	uvitende		
Unwissengeit	uvitenhet		

norsk original	oversettelse til tysk	norsk original	oversettelse til tysk
åndeløs	atemlos	invalid	Invalide
anti-borgerlig	antispiessbürgerlich	klasseløs	klassenlos
anti-byråkratisk	antibürokratisch	komme uventet	überraschen
antiterror-politi	Anti-Terror-Kommando	kompromissløs	kompromisslos
arbeitsløs	arbeitslos	konfliktfri	konfliktfrei
arbeitsløs	arbeitslos	livløs	leblo
ateisme	Atheismus	livløs	leblo
ateistisk	atheistisch	livløs	leblo
barnløs	kinderlos	livløs	seelenlos
barnløs	kinderlos	livløs	wenig lebendig
betingelsesløs	bedingungslos	målløs	fehlen Worte
betingelsesløs	bedingungslos	målløs	sprachlos
betingelsesløs	bedingungslos	meningsløs	können nicht
bli uvenn	sich streiten	meningsløs	sinnlos
bunnløs	bodenlos	meningsløs	vergeblich
deklassert	deklassiert	misbilligelse	missbilligen
desperat	verzweifelt	misbruke	missbrauchen
det ubestemte	das Uendliche	misbruke	missbrauchen
dimittert	entlassen	misdannet	verunstaltet
distansert	distanziert	misfornøyd	jdm. nicht passen
dødsulykke	Todesfall	misfornøyd	missfallen
faderløs	vaterlos	misfornøyd	nicht zufrieden
følelsesløs	gefühllos	misfornøyd	unzufrieden
formløs	formlos	misforstå	missverstehen
forsvarsløs	wehrlos	misgjerning	Bosheit
forsvarsløs	wehrlos	mislike	verabscheuen
forurettet	ungehalten	mislikt	unbeliebt
forurolige	beunruhigen	mislykkes	missglücken
forurolige	beunruhigen	mislykket	verhindert
forurolige	beunruhigen	mislykket	verkracht
foruroligende	beunruhigend	mislykket	verunglücken
gjøre arveløs	enterben	mistanke	Misstrauen
grenseløs	grenzenlos	mistanke	Misstrauen
grenseløs	grenzenlos	mistanke	Verdacht
grenseløs	grenzenlos	mistanke	Verdacht
grenseløs	ohne Grenzen	mistanke	Verdacht
grenseløs	unbegrenzt	mistanke	Verdacht
grunnløs	unbegründet	mistenke	verdächtigen
gudløs	gottlos	mistenksom	argwöhnisch
gudløshet	Gottlosigkeit	mistenksom	misstrauisch
håpløs	hoffnungslos	mistenksom	misstrauisch
håpløs	wenig Hoffnung	mistroisk	stutzig
hemningsløs	enthoben	misunnelse	Neid
hjelpeløs	harmlos	motløshet	Niederschlag
hjelpeløs	hilflos	nådeløs	erbarmungslos
hjelpeløs	hilflos	nådeløs	gnadenlos
ikke-eksisterende	nicht existent	nådeløs	gnadenlos
ikke-jøde	Nichtjude	nådeløs	Unbarmherzigkeit
ikke-kristen tenker	nichtchristlich Denker	nonchalanse	Lässigkeit
ikke-levende	nichtlebend	nonchalanse	Nachlässigkeit
ikke-levende	seelenlos	nytteløs	kein Zweck
ikke-væren	Nichtsein	peste som et uvær	japsen
ikke-væren	Nichtsein	planløs	ziellos
indirekte	indirekt	rådløs	ratlos
indirekte	indirekt	rastløs	rastlos
indisponert	unpässlich	rastløs	rastlos

rastløs	rastlos	ubegrunnet	unbegründet
rastløs	rastlos	ubehag	Unbehagen
rastløs	rastlos	ubehagelig	unangenehm
rettsløs	rechtlos	ubehagelig	unbehaglich
rettsløshet	Rechtlosigkeit	ubehagelig	unbehaglich
samvittighetsløs	gewissenlos	ubehandlet	unbehandelt
skjødesløs	lässig	ubemidlet	mittellos
skyfri	wolkenfrei	uberørt	in Ruhe
sole seg toppløs	sich oben ohne sonnen	uberørt	unberührt
sorgløs	unbeschwert	uberørt	unberührt
stemme utrolig godt	haargenau stimmen	uberørt	ungerührt
syndfri	rein an Sünde	uberørthet	Unberührtheit
talentløs	talentlos	uberørthet	Unberührtheit
tankeløs	gedankenlos	ubeskrevet	unbeschrieben
tidløs	zeitlos	ubeskrikelig	unbeschreiblich
tidløs	zeitlos	ubeskrikelig	unbeschreiblich
tidløs	zeitlos	ubestemt	unbestimmt
tom og innholdsløs	leer	ubesværet	unbeeindruckt
tom og innholdsløs	leer	ubesværet	unbeschwert
trafikkulykke	Verkehrsunfall	ubesvart	unbeantwortet
trøsteløs	traurig	ubetydelig	<i>ikke funnet</i>
uadskillelig	untrennbar	ubetydelig	unbedeutend
ualminnelig	<i>ikke funnet</i>	ubetydelig	unbedeutend
uansett	<i>ikke funnet</i>	ubevisst	unbewusst
uansett	<i>ikke funnet</i>	ubevisst	unbewusst
uansett	<i>ikke funnet</i>	ubønnhorlig	unerbittlich
uansett	<i>ikke funnet</i>	ubønnhorlig	unerbittlich
uansett	auf jeden Fall	ubotelig	ausweglos
uansett	auf jeden Fall	ubrutt	ununterbrochen
uansett	auf jeden Fall	ubrytelig	unverbrüchlich
uansett	auf jeden Fall	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	egal	ubrytelig	unwandelbar
uansett	immer	ubunden	entbunden
uansett	ja doch	udåd	Schandtat
uansett	jedenfalls	udelelig	unteilbar
uansett	sowieso	udelelig	unteilbar
uansett	trotzdem	udelelig	unteilbar
uansett	trotzdem	udelelig	unteilbar
uansett	uabhängig davon	udiskutabelt	indiskutabel
uansett	wie dem auch sei	udødelig	<i>ikke funnet</i>
uår	Missernte	udødelig	unsterblich
uavhengig	uabhängig	udødelig	unsterblich
uavhengig	uabhängig	udødelig	unsterblich
uavhengig	uabhängig	udødelig	unsterblich
uavhengig	uabhängig	udødelig	unsterblich
uavvendelig	unabwendbar	udødelig	unsterblich
ubalanse	<i>ikke funnet</i>	udødelig	unsterblich
ubalanse	Gleichgewichtsstörung	udødelig	unsterblich
ubalanse	unausgeglichen	udødelig	unsterblich
ubarmhjertig	unbarmherzig	udødelig	unsterblich
ubarmhjertighet	Unbarmherzigkeit	udødelig	unsterblich
ubegripelig	unbegreiflich	udødelighet	Unsterblichkeit
ubegripelig	unbegreiflich	udødelighet	Unsterblichkeit
ubegripelig	unbegreiflich	udødelighet	Unsterblichkeit

uhemmet	hemmungslos	ulik	verschieden
uhistorisk	unhistorisch	uløselig	unlösbar
uhistorisk	unhistorisch	uløselig	untrennbar
uhørt	unerhørt	ulovlig	Verbrecher
uhøytidelig	respektlos	ulydig	ungehorsam
uhygellig	entsetslich	ulydig	ungehorsam
uhyggelig	entsetzt	ulydighet	ungehorsam
uhyggelig	scheusslich	ulydighet	ungehorsam
uhyggelig	scheusslich	ulydighet	ungehorsam
uhyggelig	unangenehm	ulykke	Unfall
uhyggelig	unheimlich	ulykke	Unfall
uhyggelig	unheimlich	ulykke	Unglück
uhyggelig	unheimlich	ulykke	Unglück
uhyre	<i>ikke funnet</i>	ulykke	Unglück
uhyre	ungeheuer	ulykke	Unglücksfall
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	<i>ikke funnet</i>
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	<i>ikke funnet</i>
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	<i>ikke funnet</i>
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	<i>ikke funnet</i>
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	unglücklich
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	unglücklich
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	unglücklich
uhyre	ungeheuer	ulykkelig	unselig
uhyre	ungeheuer	ulykkeligvis	leider
uhyre	ungeheuer	ulykkesdag	Unglückstag
uhyre	ungeheuer	ulykksalig	unglücklich
uhyre	ungeheuer	ulykksalig	unselig
uhyrlig	unerhørt	umælende	stumm
uidentifiserbar	nicht zu identifizierend	umåtelig	<i>ikke funnet</i>
uimotståelig	bestechend logisch	umåtelig	über die Massen
uimotståelig	unwiderstehlich	umåtelig	unendlich
uimotståelig	unwiderstehlich	umenneskelig	unmenschlich
uinteressant	uninteressant	umerkelig	unmerklich
uinteressant	uninteressant	umettelig	unstillbar
uinteressant	uninteressant	umiddelbar	sofort
ujevn	unregelmässig	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	<i>ikke funnet</i>	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	fremd	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	fremd	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
ukjent	ubekannt	umiddelbar	unmittelbar
uklar	unbestimmt	umøblert	ursprünglich
uklar	unklar	umulig	unmöbliert
uklar	unklar	umulig	kann nicht
uklar	unklar	umulig	können nicht
uklar	unklar	umulig	lassen sich nicht
uklar	unklar	umulig	nicht möglich
ukrenkelighet	Unverletzlichkeit	umulig	sich nicht lassen
ulegemlig	körperlos	umulig	unmöglich
ulik	<i>ikke funnet</i>	umulig	unmöglich
ulik	ungleichmässig	umulig	unmöglich
ulik	unterschiedlich	umulig	unmöglich
ulik	verschieden	umulig	unmöglich
ulik	verschieden	umulig	unmöglich
ulik	verschieden	umulig	unmöglich

usynlig	unsichtbar	uvær	Unwetter
usynlig	unsichtbar	uvær	Unwetter
usynlig	unsichtbar	uvær	Unwetter
usynlig	unsichtbar	uvane	Unart
utall	eine Menge	uvane	Unart
utallig	unzählig	uvanlig	ungewöhnlich
utallig	zahllos	uvanlig	ungewöhnlich
utallig	zahllos	uvegerlig	unweigerlich
utallig	zahllos	uventet	unerwartet
utallig	zahllos	uverdig	unwürdig
utålmodig	ungeduldig	uvergelig	unweigerlich
utålmodighet	Ungeduld	uvesentlig	unbedeutend
utemmet	ungezähmt	uvesentlig	unwesentlich
utenkelig	noch schöner	uvesentlig	unwesentlich
utenkelig	undenkbar	uvesentlig	unwesentlich
utenkelig	unvollstellbar	uvesentlig	unwichtig
utenkelig	unvorstellbar	uvettig	unsinnig
utide	unpassende Gelegenheit	uvilje	<i>ikke funnet</i>
utilfeldig	unzufällig	uvillig	<i>ikke funnet</i>
utilgjengelig	unzugänglich	uviss	ungewiss
utilnærmelig	unnahbar	uvisshet	<i>ikke funnet</i>
utilnærmelig	unnahbar	uvisshet	Ungewissheit
utrenet	untrainiert	uvitende	keine Ahnung
utrettelig	unermüdlich	uvitende	unwissend
utrolig	unglaublich	uvitende	Unwissende
utrolig	unglaublich	uvitenhet	Unwissen
utrolig	unglaublich	uvitenhet	Unwissenheit
utrolig	unglaublich	uvitenhet	Unwissenheit
utrolig	unglaublich	uvitenhet	Unwissenheit
utrolig	unglaublich	uvørne	nicht achten
utroskap	Ehebruch	være yr og utålmodig	wollen sich endlich
utroskap	Ehebruch	vanskapt	Missgeburt
utroskap	Treulosigkeit	vantro	ungläubig
utroskap	Untreue	vanvidd	Raserei
utroskap	Untreue	vanvittig	verrückt
utroskap	Untreue	vanvittig	verrückt
utukt	Unzucht	vanvittig	verrückt
utukt	Unzucht	vanvittig	verrückt
utvilsom	zweifellos	vanvittig	wahnsinnig
utydelig	nicht zu deuten	vanvittig	wahnsinnig
utydelig	nicht zu deuten	vanvittig	wahnsinnig
utydelig	unklar	vanvittig	widersinnig
uutgrunnelig	unerfindlich	venneløs	ohne Freunde
uutgrunnelig	unergründlich		
uutgrunnelig	unergründlich		
uutgrunnelig	unergründlich		
uutgrunnelig	unergründlich		
uutholdelig	unerträglich		
uutholdelig	unerträglich		
uutholdelig	unerträglich		
uutholdelig	unerträglich		
uutholdelig	unerträglich		
uutsigelig	unaussprechlich		
uutslettelig	unauslöschlich		
uutslettelig	unauslöschlich		
uvær	Unwetter		